

**Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
KOSOVA MİSYONU**

İnsan Hakları ve Topluluklar Departmanı

**Kosovadaki yerinden edilme ve geri dönüşlerdeki
belediye sorumlulukları**

Kasım 2010

İÇERİK TABELASI

YÜRÜTME ÖZETİ.....	3
1. GİRİŞ.....	4
2. POLİTİKA VE KURUMSAL ÇALIŞMA ÇERÇEVESİ.....	5
3. YERİNDEN EDİLME VE GERİ DÖNÜMLERDEKİ BELEDİYE SORUNLULUKLARI.....	7
3.1 Yerlerinden edilen insanlar ve geri dönenlerle ilgili belediye stratejileri	7
3.2 Yerlerinden edilen insanlar ve geri dönenlerle ilgili belediyelerin yardım aktiviteleri.....	12
4. BELEDİYELERİN YERLERİNDEN EDİLEN İNSANLAR VE GERİ DÖNENLERİN İHTİYAÇLARINA CEVAP VERMEKTE KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR	20
5. ÇIKARIMLAR.....	23
6. TAVSİYELER.....	24
EK I: BELEDİYE GERİ DÖNÜM STRATEJİLERİNİN (BGDS) GELİŞTİRİLMESİ VE BENİMSENMESİ.....	26

YÜRÜTME ÖZETİ

Bu rapor Kosova belediyelerinin geri dönüş ve topluluk haklarının korunması ve tanıtılmasının düzgün ve çalışma çerçevesi politikalarına uyarak yerlerinden edilen insanlar ve geri dönenlerle ilgili stratejiler, politikalar ve programlar geliştirme ve etkili bir şekilde uygulama konusunda yaptıkları ilerlemeleri derler. Rapor ayrıca belediye kurumlarının yerlerinden edilen insanlar ve geri dönenlere daha etkili koruma ve yardım vermelerini önleyen anahtar engelleri belirler.¹ Rapor Ocak 2009 dan Haziran 2010-a kadarki dönemi kapsar. Sunulan bulgular Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Kosova Misyonunun (AGİT) topluluk haklarını tanıma ve koruma ve çoğunluk olmayan toplulukların kamu hayatına katılımı alanındaki düzenli izleme faaliyetlerine dayanmaktadır.²

Rapor gösteriyor ki, her ne kadar belediyeler kendilerine geri dönüş ve reentegrasyon aktivitelerinde sorunluluk almalarını sağlayacak politika ve stratejiler geliştirme zorunluluğunda olsalarda, kendi yükümlülüklerini yerine getirmede yaptıkları gelişim sınırlı ve dengesiz kaldı. 2009-da Kosovadaki belediyelerin yarısından sadece biraz fazlası bir belediye geri dönüş stratejisi geliştirmiş ve onaylamıştı. 2010 yılının ilk altı ayında, sadece dokuz belediye geri dönüş ve reentegrasyon konusunda kendi çalışmalarına rehberlik edecek stratejileri onayladı. Belediyesel geri dönüş stratejilerinin benimsendiği yerlerde onlar genellikle sadece kısmen uygulanmakta. Bazı belediyeler geri dönüşler ve yerlerinden edilen kişiler için kalıcı çözümleri desteklemek için hatırı sayılır çalışmalar yaptı. Belediyelerde geri dönüş ve reentegrasyonla ilgili başarılı projeler olduğu yerde, onlar genellikle Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı ve uluslar arası organizasyonlar tarafından finanse ediliyor, ama belediyeler kendi sorumlulukları altında olan bölgelerdeki aktiviteleri destekleyerek ve tamalayarak projelerin başarısını temin etme konusunda belirleyicidirler.

AGİT-in yerel seviyede yerlerinden edilen insanlar ve geri dönenlerle ilgili politikalar, stratejiler ve programlar geliştirme ve etkili olarak uygulama konusunda gözlemlendiği engeller sayısızdı. Bunların arasında ilgili memurların geri dönüşlere zayıf politik bağlılığı, verimsiz planlama ve finansal kaynakların dağıtımı, kurumlarda merkez ve yerel seviyeler arasında koordinasyon ve iş birliği eksikliği ve belediye seviyesinde politika yapma, proje planlama ve proje uygulama eksikliğini yer alıyor. Mülklere sınırlı erişim, ekonomik imkanların eksikliği, sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar, sosyal yardım ve eğitim imkanları gibi diğer engellerde geri dönüş veya yerel entegrasyonu düşünen kişiler için önemlidir ve, böyle olunca, belediyeler tarafından merkez ve yerel seviyedeki ilgili mülk sahipleri iş birliğiyle etkili bir şekilde belirlenmeli.

Bu rapor belediyelerin geri dönüşler ve yerel seviyede toplum suküneti konusunda elverişli şartlar oluşturmadaki hayati rolünü yeniden onaylar ve belediyeler, merkezi kurumlar ve uluslar arası topluluklara bu tarz şartları teşvik etmeleri için talimatlar verir. İlgili mülk sahipleri arasında yerlerinden edilen kişiler ve geri dönenler için belediye politikaları,

¹ Bu rapor This report gönüllü geri dönmelere ve yeniden bütünleşmelere dayanır ve ve üçüncü ülkelerden gelen (başta Batı Avrupa Ülkeleri olmak üzere) ve sayısı giderek artan Kosova'ya iade edilen insanlardan kaynaklanan zorlukları değerlendirmez. Ancak, gönüllü olarak geri dönenlerin ihtiyaçlarını karşılamakta belediyelerin karşılaştığı zorluklar Ayrıca zorla ülkelerine iade edilen kişilerin yeniden bütünleşmeleri için de önemli.

² Bu raporun amacı doğrultusunda, Kosova'da belediye seviyesinde sayısal azınlık oluşturan bütün topluluklar çoğunlukta olmayan topluluklardır.

stratejileri ve projelerini planlama ve uygulamanın bütün etaplarında; yerelerinden edilen kişiler/geri dönenlerin ihtiyaçlarına cevap vericek kurumsal mekanizmaları ve kapasiteleri güçlendirmede; ve geri dönüşü destekleyen stratejilere ve proglamlara verimli finansal kaynaklar vermek için merkezi ve yerel seviyelerde etkili bir katılım, koordinasyon ve bilgi paylaşımı ihtiyacı vardır.

1. GİRİŞ

Kosovadaki çatışmadan 10 yılı aşkın bir süre geçtikten sonra 220,000 mülteci ve yerinden edilen kişinin³ hatırı sayılır bir kısmı için kalıcı bir çözüm eksikliği endişe duyan herkes için büyük bir engel teşkil etmekte.⁴ Birleşmiş Milletler Yüksek Mülteci Komisyonerine (BMYMK) göre, bölgedeki çoğunluk olmayan topluluklardan sadece 21,000 kadarı iç ve dış yerinden edilmeden gönüllü olarak geri döndü.⁵ 2008 yılı yerinden edilen insanların gönüllü geri dönüşlerinde kayda değer bir düşüş görsede, geri dönüş süreci 2009 yılında ve 2010 yılının ilk aylarında yerlerinden edilen insanların geri dönme sayısının yükselmesiyle toparlanmıştır.⁶ Ama Kosova enstitülerinin geri dönüşü destekleyen güçlü ulusal açıklamalarına ve Kosovaya geri dönmeyi düşünen yerinden edilen kişileri belirlemek ve kayıt etmek için yenilenen çabalara rağmen, çoğunluk olmayan toplulukların, özellikle Kosovalı Sırp, Roman, Aşkale ve Mısırlı toplulukların, geri dönüşü problem teşkil etmeye devam ediyor. Kalıcı geri dönüş ve reentegrasyonun temel engelleri arasında: iş ve sosyo-ekonomik imkanların eksikliği, kamu hizmetlerine sınırlı erişim, çözülmemiş barınım ve arsa sorunları, ve bir seviyeye kadar, güvenlik endişeleri ve sınırlı dolaşım özgürlüğü yer almakta.

Kosovanın merkez ve yerel kurumları gitgide daha fazla mültecilerin ve yerlerinden edilen insanların geri dönüş ve reentegrasyon sürecini yönetip onlara koruma ve yardım sağlamadaki sorunlulukları gittikçe yükseliyor. 2006 yılından bu yana politika yapma, standart belirleme, koordinasyon ve yardım projelerinin uygulamasını gibi daha önce uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülen fonksiyonların bir çoğu kademeli olarak yerel kurumların ellerine teslim edilmiştir.⁷ Kosova hükümeti, bu zorluğa uluslararası toplum ile

³ Çoğunlukla Kosovalı Sırp ve diğer Arnavut olmayan toplulukların üyeleri.

⁴ UNHCR tahminlerine göre, (Ağustos 2009), Kosova asıllı kişilerden yaklaşık 2065,000 kişi merkez Sırbistan'da yerinden edilmişlerdir, yaklaşık 161,000 Karadağ'da ve 1,500 Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde (UNHCR'nin Güney-Doğu Avrupa'da hala çözüm arayan Mülteciler ve Yerinden Olmuş Kişiler hakkında değerlendirmesi – 30 Eylül 2010 tarihi itibarıyla). Ek olarak, Kosova'da yerinden edilen kişilerin sayısı 2019,000 olarak tahmin ediliyor (Misyon Priştine İstatistiksel Bakış Şefinin BMMYK Misyon Şefinin Ofisi Priştine/Priştine İstatistiksel Genel Bakışı - Güncelleme Haziran Ekim 2010 sonu itibarıyla yapılmıştır).

⁵ UNHCR Misyon Prishtinë/Priştina Baş İstatistik Genel Müdürlüğü – Güncelleme Haziran Ekim 2010 sonu itibarıyla yapılmıştır.

⁶ 2008 yılının 679 ve 2007 yılının 1,816 sayılarıyla kıyaslanarak, 2009 yılı 1,153 çoğunluk olmayan topluluklardan üyelerin geri dönüşüne şahit oldu (439 Kosova'lı sırp, 214 Kosova'lı roman, 281 Kosova'lı aşkale ve mısırlı, 43 bosnalı, 90 gorali ve 86 belediye düzeyinde azınlık olan arnavut). Tahminen 1,7571,757884 yerlerinden alıkonulmuş kişi Ocak ve Ekim 2010 ayları arasında gönüllü olarak evlerine geri döndüler (BMMYK Misyon Şefinin Ofisi Priştine/Priştine İstatistiksel Genel Bakışı - Güncelleme Haziran Ekim 2010 sonu itibarıyla yapılmıştır).

⁷ 1999 yılında kuruluşundan bu yana, 1999 yılında kuruluşundan bu yana, UNMIK görev süreci boyunca, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 çözünürlüğünde (1999) belirtildiği gibi, bütün mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin güvenli ve engelsiz bir şekilde Kosova'daki evlerine dönebilmelerini sağlamak için geri dönüş hakkındaki maddelerle ilgileniyor. UNMIK'in yetkilerinin Kosova kurumlarına devredilişinin bir parçası olarak, geri dönüş ile ilgili olan idari sorumluluklar ve yetkiler kademeli olarak Kosova'nın merkezi ve yerel kurumlarına teslim edilmiştir. Ek olarak, BMMYK nin yönettiği

yakın işbirliği içinde, yerinden edilmiş kişiler ve geri dönenlere yönelik politika ve stratejilerini güçlendirerek cevap verdi, örneğin geri dönüş ve onlara yardım sunma adımlarını basitleştirilmesi ve kalıcı geri dönüş ve reentegrasyona elverişli şartlar yaratmak için toplulukların gelişimi ve sükunetine daha fazla dikkat etmesi.

Merkezi hükümet mülteci ve yerlerinden edilen kişilerin haklarını koruma politikalarının genel çalışma çerçevesini ve onların uygulanması için gerekli kaynakları sağlamakla sorumluyken, belediyeler bu politikaların uygun ve zamanında uygulanmasını ve geri dönüş operasyonunun çalışma çerçevesini temin etme zorunluluğundadırlar.⁸ Belediyeler sadece bütün yerlilerin temel hizmet sağlayıcısı değil, aynı zamanda kendi bölgelerinde yaşayan, yerlerinden edilen kişilerin ve geri dönenlerinde dahil olduğu bütün toplulukların gelişimini desteklemenin temel sorunlarıdır.⁹ Onlar yerel seviyede başarılı geri dönüş ve reentegrasyon politikaları oluşturmada ve kalıcı geri dönüş ve reentegrasyon şartları oluşturmak için bölgesel reentegrasyon ve gelişim aktiviteleri uygulamada temel rol oynarlar. Yinede, bir çok konuda, var olan politikaların yerel seviyede uygulanması belediyelerin geri dönüş ve reentegrasyon sürecinde sınırlı sorumluluk üstlenmesiyle çok zayıf kalıyor.

Bu rapor belediye kurumlarının geri dönüş ve toplulukların haklarını ve çıkarlarını koruma ve tanıma düzgüsel çalışma çerçevesi politikalarına uyararak yerlerinden edilmiş insanlar ve geri dönenlerle ilgili stratejiler, politikalar ve programları etkili uygulama sürecinde yaptığı gelişimi gözden geçiriyor. Rapor ayrıca şu anda yerel kurumların daha etkili koruma ve yardım vermelerini engelleyen temel zorlukları belirliyor ve analiz ediyor. Var olan kanun ve çalışma çerçevesi politikalarının kısa bir incelemesi, belediyelerin geri dönüş sürecindeki rolleri ve sorunluluklarını vurgulanmaktadır ve belirlenen zorlukları aşmak için talimatlar belirlenmiştir.

2. POLİTİKA VE KURUMSAL ÇALIŞMA ÇERÇEVESİ

Kosovadaki kanuni çalışma çerçevesi bütün mülteciler ve yerlerinden edilen kişilere kendi evlerine güvenli ve onurlu şekilde dönme ve uluslar arası insan hakları standartları ve enstrümanlarına uyararak kendi arsa ve varlıklarını geri alma hakkını sunar. Kosovadaki kurumlar bütün mülteci ve yerinden edilmiş kişilerin yerlerine güvenli olarak geri dönüşlerini temin etmek için gerekli bütün önlemleri almalı ve onların geri dönmeleri ile ilgili olan Birleşmiş Milletler Yüksek Mülteci Komiseri (BMYMK) ve diğer uluslar arası ve sivil toplum örgütleri ile bütün bir iş birliği içinde olmalıdırlar.

Bu standartlar hükümetin çoğunluk olmayan toplulukların korunması ve yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşü ve reentegrasyonu veya diğer kalıcı çözümlerin temelini oluşturur. Merkezi seviyede, Geri Dönüş ve Topluluklar Bakanlığı geri dönüş operasyonunun

“yerleştirme süreci”nin içeriğinde, hükümet ve BMMYK, geri dönüş ve kalıcı çözümler bulabilmek, istikrar ve Kosova’daki topluluklara, özellikle de belediye düzeyindeki topluluklara yardım etme amacıyla, 2007’den beri işbirliklerini güçlendirmiştirler. Ayrıca, merkezi otoriteler ve belediyeler arasındaki geri dönüş aktivitelerinin koordinasyonlarını geliştirmek amacıyla, BMMYK hükümetle işbirliği içerisinde Kasım 2008’de Başbakan Yardımcısı Ofisi kapsamında bir Geri Dönüş Destek Koordinasyon Birimi kurmuştur.

⁸ Bakınız Bölüm 2, yerinden edilmiş kişiler ve geri dönüşler için politika çerçevesi.

⁹ Bakınız Kosova Belediyelerinin Özyönetimi hakkındaki UNMIK Yönetmeliği 2007/30, 16 Ekim 2007, Kosova Belediyelerinin Özyönetimi hakkındaki tadil UNMIK Yönetmeliği 2000/45, 11 Ağustos 2000, ve Yerel Özyönetim Kanunu, No. 03/L-040, 15 Haziran 2008.

politikaları ve çalışma çerçevesinin uygun ve zamanında uygulanmasını sağlamak için belediyeler, bakanlıklar ve uluslar arası kurumlarla koordine olmayla yetkilendirilmiştir. Belediyenin geri dönüşlerdeki çalışma grupları ve topluluk memurları yerel seviyede geri dönüşle ilgili bütün proje ve aktivitelerin temel koordinasyon mekanizmaları ve buluşma noktalarıdır.

Kosovada yerinden edilen kişilerin kalıcı geri dönüşü için birçok strateji ve politika belgesi benimsendi. Onlar yerlerinden edilmiş kişileri koruma ve onlara yardım etme politikaları belirler ve gönüllü geri dönüş ve diğer kalıcı çözümleri yönetmek için kurumsal bir çalışma çerçevesi temin ederler. 2006 Tashihli Kalıcı Geri Dönüm Kılavuzu (Kılavuz)¹⁰ merkezi ve yerel kurumların geri dönüş sürecinin her etabındaki rol ve sorumluluklarını belirler ve yerinden edilen kişiler ve geri dönenlerin ihtiyaçlarını belirlemek ve haklarını korumak için prosedürleri ve geri dönüş mekanizmalarını özetler.¹¹ O Kosova hükümetinin 24 Mayıs 2006-da benimsediği güncellenmiş geri dönüş politikalarının ve 2006 yılının Gönüllü ve Kalıcı Geri Dönüm Protokolünün temel hedeflerini de kapsıyor.¹² Kosovadaki Rom, Aşkale ve Mısırlı toplulukların¹³ Entegrasyon Stratejisi bu topluluklara ait olan yerinden edilmiş insanların kendi öz yerlerine veya özgürce seçilen alternatif bir yere geri dönüşünü sağlar. O ayrıca bu üç topluluğu hedef alan özel yardım önlemleri ön görür. Son olarak Ekim 2009-da, Topluluklar ve Geri Dönüm Bakanlığı çoğunluk olmayan toplulukların ekonomik gelişime ve sükunetini dolaylı olarak teşvik etmek ve yerlerinden edilmiş toplumların kalıcı geri dönüşlerini sağlamaya daha fazla vurgu yapan Topluluklar ve Geri Dönüm (2009-2013) Stratejisini benimsedi.¹⁴

Bu çalışma çerçevesinde belediyeler geri dönüş ve reentegrasyonda genel sorumluluk almalarına imkan sağlayacak yıllık politika ve stratejiler geliştirmek ve uygulamak zorundadırlar.¹⁵ Belediye geri dönüş stratejilerinin amacı belediye hakimlerini hem genel belediye hedefleri hem de geri dönüş ve reentegrasyon için somut şartlar oluşturmayı hedefleyen özel aktiviteleri içeren bütün geri dönüş aktiviteleri ile alakalı bir çalışma çerçevesi vermektir. Yerlerinden edilmiş topluluklar engelleri ve onları aşabilme stratejilerini direkt olarak belirlemeye teşvik edilirken, stratejiler aynı zamanda geri dönüşle ilgili çalışmalarda şeffaflık ve devamlılık sunmak ve bütün aktörler arasında işbirliğini geliştirmek amacındadırlar.¹⁶ Belediyeler geri dönüş girişimleri ve projelerinin uygulanmasında diyalogu destekleyen ve hoşgörüyü ve sosyo-ekonomik reentegrasyon ve

¹⁰ UNMIK/ (GÖK) Geçici Özyönetim Kurumları Sürdürülebilir Getiri üstüne Revize Kılavuzu, Temmuz 2006. 2006 yılında onaylanan poliçe çerçevesi, 1998 BM dahilinde yerlerinden edilme üzerine Yol Gösterici İlkeler de dahil olmak üzere, uluslararası insan hakları standartlarına dayanmaktadır.

¹¹ Topluluklar ve İade Bakanlığı geri dönme programlarının ve projelerinin sonuçlandırılması ve yürürlüğe girmesi ile ilgili uygulanması gereken işlemleri basitleştirmek ve kolaylaştırmak için 2008 yılı sonlarında kılavuzun bir revizyonunu başlattı. Her ne kadar geri dönüş yardımı için yeni mekanizmalar henüz onaylanmamış olsa da, bahar 2010 tarihinden bugüne Bakanlığın Topluluklar ve Geri Dönüş Stratejisi ile birlikte yürütülmektedir(2009 - 2013). Onlar, belediyelerin geri dönüşlere teşvik etmeleri ve hazırlanmalarına, ayrıca da geri dönüşle ilgili konularda Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı ile doğrudan işbirliği yapmaya daha güçlü olarak odaklanıyorlar.

¹² Protokol UNMIK, GÖK ve Sırbistan Hükümeti tarafından 6 Haziran 2006 tarihinde imzalanmıştır.

¹³ Kosova Cumhuriyeti ile Romalı, Aşkale ve Mısır Toplulukları'nın Bütünleşme Stratejisi (2009-2015), Aralık 2008.

¹⁴ Topluluklar ve Geri Dönüş Stratejisi (2009 - 2013) 2010 yılı Şubat ayında Kosova hükümeti tarafından onaylandı.

¹⁵ UNMIK/GÖK Sürdürülebilir Geri Dönüş üstüne Revize Kılavuzu, July 2006.

¹⁶ 2004 yılının Temmuz ayında, UNMIK ve GÖK, belediyelerin geri dönüş stratejilerinin geliştirilmesi ve taslaklaştırılması konularında önerilen bir şablon ve usule ilişkin öneriler de içeren ortak bir Belediye Geri Dönüş Stratejisi Politika Kağıtı yayınladı.

topluluğun gelişimini teşvik eden aktiviteler gibi temel sorunluluklara sahiptirler. Onların bilgi temin etme ve aktiviteleri ileriye götürme ve yerlerinden edilmiş kişilere kendi asıl yerlerindeki durumla ve onlara geri dönü esnasındaki yardımla ilgili bilgi verme görevine sahiptirler.

3. YERİNDEN EDİLME VE GERİ DÖNÜMLERDEKİ BELEDİYE SORUNLULUKLARI

3.1 Yerlerinden edilen insanlar ve geri dönenlerle ilgili belediye stratejileri

Belediyelerin yerlerinden edilmiş kişileri ve geri dönenleri desteklemeyi hedefleyen belediye stratejilerinde yaptığı gelişim sınırlı kaldı ve belediyeden belediye çok değişiyor.¹⁷ Ondokuz belediye¹⁸ 2009-da geri dönüş stratejisini benimserken, ondört belediye¹⁹ geri dönüş ve reentegrasyon alanında kendi çalışmalarını yönlendirecek bir strateji geliştirmede başarısız oldular. Temmuz 2010-da Kosovadaki 33 belediyeden²⁰ dokuzu kendi belediye geri dönüş stratejilerini sonuçlandırdı ve benimsedi.²¹ Diğer belediyelerden birkaçı 2009 stratejilerinin biçimsel bir incelemesini bağlayarak 2010 belediyesel geri dönüş stratejilerini geliştirmeye başladılar.²²

Mitrovicë/Mitrovica bölgesi

Mitrovicë/Mitrovica bölgesinde altı belediyeden sadece ikisi, Vushtrri/Vuçitrn ve Skenderaj/Srbica belediyeleri, 2009 ve 2010 yılları için bir geri dönüş stratejisi ve hareket planı belirlediler. Vushtrri/Vuçitrn örneği yol yapımına destek vermek gibi Dalak/Doljak ve Shitaricë/Štitarica-ya geri dönüş stratejisinin devamına destek vermeyi içeriyor. Benzer bir proje sırtların yaşadığı Priluzhje/Prelluzhë köyü ve Banjskë/Banjska yerleşim yeri için de planlanıyor. Geri dönüş stratejisi ayrıca Vushtrri/Vuçitrn şehrinin Aşkalilerin yaşadığı bölgesine desteği öngörüyor. Skenderaj/Srbica belediyesi hala 2009 belediye geri dönüş stratejisini düzeyel olarak incelememi, veya 2010-da yeni bir strateji tasarlamadı. Bunun yerine belediye Runik/Rudnik-e geri dönüşü odaklanan belediye geri dönüş planını ve Kosovalı Sırtların yaşadığı Banja/Bajë ve Suvo Grlo/Syrganë köylerinde altyapı projelerini benimsedi.

Mitrovicë/Mitrovica-da, ve üç kuzey belediyesi Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok ve Zvečan/Zveçan-da, şu anda hiçbir belediye geri dönüş stratejisi yok. Mitrovicë/Mitrovica belediyesinin geri dönüşle ilgili hiç bir zaman yazılı bir politika veya stratejisi yoktu, bunun yerine belediye çalışma grupları aktiviteleri ile Brdjani/Kroi i Vitakut, Roma

¹⁷ Bakınız Ek I - Belediye Geri Dönüş Stratejileri'nin gelişimi ve kabulü.

¹⁸ Ferizaj/Uroševac, Gjiilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Novo Brdo/Novobërdë, Viti/Vitina, Skenderaj/Srbica and Vushtrri/Vuçitrn, Istog/Istok, Klinë/Klina, Pejë/Peć, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljan, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Dragash/Dragaš, Malishevë/Mališevo, Prizren, Rahovec/Orahovac, ve Suharekë/Suva Reka.

¹⁹ Hani i Elezit/Đeneral Janković, Kaçanik/Kaçanik, Štrpce/Shtërpçë, Mitrovicë/Mitrovica, Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok, Zvečan/Zveçan, Deçan/Deçane, Gjakovë/Đakovica, Junik, Gillogoc/Glogovac, Prishtinë/Priština and Shtime/Štimlje, ve Mamuşa/Mamushë/Mamuşa.

²⁰ Yeni kurulmuş Gračanica/Gračanicë, Ranilug/Ranillug, Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc ve Parteş/Partesh belediyeleri buraya dahil olmadılar çünkü onlar hala kendi yerlerinden edilmiş toplulukları için maddi geri dönüş ve yeniden bütünleşme politikaları daha gelişmiş değil.

²¹ Dragash/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljan, Novo Brdo/Novobërdë, Podujevë/Podujevo, Shtime/Štimlje, Prishtinë/Priština, Suharekë/Suva Reka ve Vushtrri/Vuçitrn.

²² Örneğin, Gjiilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac, Viti/Vitina, Istog/Istok, Klinë/Klina ve Pejë/Peć.

Mahalla, Bosniak Mahalla, Suhodoll/Suvi Do, ve Doctor's Valley-ye geri dönüşleri teşvik etmekte.²³ Kuzey Mitrovica/Mitrovicë-da UNMIK Mitrovica Yönetimi (UMY) hiçbir zaman bir geri dönü stratejisi jzammıştı, ama yinede onlar geri dönüşle ilgili projelerde çalışıyorlar, örneğin Brđjani/Kroi i Vitakut 2010 için bir altyapı projesi tasarladılar. Üç kuzey belediyesinde son belediye geri dönüş stratejileri 2006 ve 2007-de yazılmıştı. 2008 yılından bu yana Kosova kurumları ve Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok, and Zvečan/Zvečan belediyeleri arasındaki iletişim tamamiyle kayı oldu. Fakat bu süreden önce bu üç belediye geri dönüş sürecine bağlıydı ve Kosovadaki diğer belediyelere benzer geri dönüş stratejileri uyguluyorlardı.

Gjilan/Gnjilane bölgesi

Gjilan/Gnjilane bölgesinde sekiz belediyeden beşi 2009 bir geri dönü stratejisini benimserken,²⁴ Temmuz 2010-a kadar sadece Novo Brdo/Novobërdë kendi stratejisini inceledi ve 2010-2013 dönemini kapsayan yeni bir strateji onayladı. Novo Brdo/Novobërdë 2010 stratejisi Bostane/Bostan, Prekovce/Prekoc, Trnićevce/Tërniquec, ve Izvor köylerine geri dönüşü ile ilgili iç-etnik diyalog aktivitelerinin devamını ve Klobukar/Kllobukar köyüne geri dönüşün ikinci etabını içeriyor. Buna ek olarak, geri dönüşleri desteklemek için bölgedeki aktif uluslar arası mülk sahiplerine ulaşım, kayıt ve gözetleme ihtiyacını da vurguluyor.

2009 Gjilan/Gnjilane geri dönüş stratejileri yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp ve Romların Gjilan/Gnjilane şehrine ve belediye içindeki değişik köylere geri dönüşü odaklanıyor.²⁵

O ayrıca Zhegër/Žegra köyünde yerlerinden edilen Kosovalı Sırp'ların kendi yerlerine geri dönüşünü desteklemeyi ön görüyor, ve bu Donja Budriga/Budrikë e Poshtme, Parteš/Partesh, Pasjane/Pasjan and Gornje Kusce/Kufcë e Epërme köylerini de içeriyor.²⁶ Ferizaj/Uroševac-ta 2009 geri dönüş stratejisi yerlerinden edilmiş Kosova Sırp'ların hedefleyen, Softaj/Softović köyünün de içerildiği birçok organize geri dönüşün hazırlanması ve uygulanmasını ve kişisel ve spontane geri dönüşleri desteklemeyi ön gördü.²⁷ Viti/Vitina-da 2009 stratejisi Drobesh/Drobeš, Gërmovë/Grmovo, Pozharan/Požaranje köylerine ve Viti/Vitina şehrine birkaç git-ve-gör ziyareti²⁸ dışında

²³ Roma Mahalla'dan başka hepsi kuzey Mitrovica/Mitrovicë'da yer alır.

²⁴ Yani Gjilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac, Novo Brdo/Novobërdë, Viti/Vitina, ve Kamenicë/Kamenica.

²⁵ Planlanan aktiviteler arasında Abdullah Presheva/Abdula Preševo mahallesine geri dönen Kosova'lı romalılara destek; 2004 yılının Mars ayındaki ayaklanmalar sırasında Gjilan/Gnjilane şehrinde yerlerinden edilen kişilerin geri dönüşüne yardım edilmesi; aynı yardımın belediye topluluk ofisleri aracılığıyla tüm yerlerinden edilmiş kişiler için sağlanması; ve, Parallovë / Paralovo köyünde Štrbici / Shtrbiçi mahallesine dönüşlerin kolaylaştırılması var.

²⁶ Yakın zamanda tayin edilen belediye geri dönüşleri memuru, 2010 belediye geri dönüşleri stratejisinin ilk taslağını hazırlamıştır. Bu taslak, hedefler ve faaliyetler bakımından 2009 sürümüne göre önemli değişiklikler göstermiyor. Faaliyetlerin çoğu hala uygulanıyor ya da 2009 yılında uygulanmamıştır. Geri dönüşle ilgilenen belediye çalışma grubunun Nisan 2009'dan beri toplanmadığı gerçeği, stratejinin onaylanma sürecini etkiliyor.

²⁷ Belediye geri dönüşleri memuru 2010 stratejisinin ilk taslağını hazırlayıp belediye memurları, yerinden edilmiş kişilerin temsilcileri, uluslararası örgütler ve sivil toplum temsilcileri de dahil olmak üzere ilgili paydaşlar ile paylaşmıştır. Taslak stratejisi 2009 yılı faaliyetlerinin devamını öngörmektedir.

²⁸ Git-ve-gör ziyaretleri yerlerinden edilmiş insanlara geldikleri yerin koşulları hakkında ilk elden bilgi toplama ve alıcı toplulukla doğrudan iletişim ve etkileşim kurma fırsatı verir, ki geri dönüş veya diğer kalıcı çözümlerle ilgili bilgili bir karar verebilsinler. Onlar, konut imar yardımı, işbulma ve gelir getirici fırsatlar, güvenlik ve hareket özgürlüğü, sosyal refah ve emekli maaşları, eğitim ve diğer kamu servisleri gibi, özel ilgi konularını tartışmaları için eski evlerini ziyaret etmeye ve komşularıyla, topluluk üyeleriyle ve yerel kurumlarla tanışmaya davet edilirler. (Bakınız UNMIK/PÖG).

herhangi bir kayda değer geri dönüş girişimini ön görmedi.²⁹ Son olarak Kamenicë/Kamenica 2009 geri dönüş stratejisi Berivojce/Berivojcë, Gragjenik/Građenik, Hogosht/Ogošte, Kosovica, Rahovicë/Oraovica köylerine ve Kamenicë/Kamenica şehrine geri dönüş ve yardım şartları sunan ve Kosovalı Sırları ve Romları hedefleyen geri dönüşle ilgili birçok aktiviteyi içeriyordu.³⁰

Štrpce/Shtërpçë, Kačanik/Kaçanik ve Hani i Elezit/Đeneral Janković-te 2009 ve 2010 da yerlerinden edilen kişiler veya geri dönenlere yardım etme ile ilgili hiçbir strateji geliştirilmedi. Štrpce/Shtërpçë belediyesinde son geri dönüş stratejisi 2008-de yazılmış ve onaylanmıştı. Şimdi belediye Hırvatistanda yaşayan yaklaşık 700 Sırp yerinden edilen kişi ve Sırp mülteci için kalıcı bir çözüm bulmaya odaklanıyor.³¹ Kačanik/Kaçanik-te son geri dönüş stratejisi 2006da yazılmıştı ve belediye memurları geri dönüşle ilgili aktivitelere dahil olmaya hiç ilgi göstermediler. Hani i Elezit/Đeneral Janković Ağustos 2008-de pilot belediye biriminden tüm bir belediyeye geçiş yaptığından beri henüz bir geri dönüş stratejisi tasarlamadı.

Pejë/Peć bölgesi

Pejë/Peć bölgesinde altı belediyenin üçünde, Pejë/Peć, Istog/Istok ve Kline/Klina belediyelerinde belediye geri dönüş stratejileri vardı. Hiçbir belediye 2010 için yeni geri dönüş stratejisi hazırlamadı. Pejë/Peć-te 2009 stratejisinin öncelikli alanları temelde şu anda Karadağa göç etmiş olan kişilere git-ve-gör ve git-ve-bilgilendir ziyaretlerinin düzenlenmesini,³² altyapı projelerinin de içeren bireysel geri dönüşlere belediye desteğinden pay,³³ alıcı topluluklar ve geri dönenler arasında iç-etnik diyalogun sürdürülmesine yerlerinden edilen kişiler için bir veri tabanının oluşturulmasını içeriyordu. 2009-da girişimler öncelikli olarak kırsal bölgeler ve köylere odaklandı.³⁴ Istog/Istok belediyesinde 2009 stratejisinde planlanan aktiviteler diyalog ve erişim aktivitelerine, yerinden edilmiş insanların kayıt edilmesine ve belediye çalışma grupları ve görev kuvvetleri ile bireysel geri

²⁹ 2010 stratejisi şimdilik hazırlanma aşamasında. Diğerlerinin yanı sıra, Tërpezë / Trpeza, Pozharan / Požaranje, Sadovinë e Çerkezve / Çerkez Sadovina köylerinde etnik diyalog faaliyetleri ve geri dönüş faaliyetleri öngörülmektedir.

³⁰ Kamenicë/Kamenica belediyesi ilk önce 2009 yılı dönüş stratejisini resmen gözden geçirip sonra belediyenin 2010 yılında odaklanacağı alanları tespit edecek. Belediye geri dönüşleri memuruna göre, belediyenin çalışma grubu toplantıları, planlanan geri dönüş projesini desteklemek için Rahovicë/Oraovica'ya merkezi seviyeden hiç kullanılabilir fon olmadığından dolayı, şu an için iptal edilmiştir.

³¹ Bakınız Kosova AGİT Misyonu raporu *Štrpce/Shtërpçë Belediyesindeki Toplu Merkezlerinde Yerlerinden Edilen Kişiler için Dayanıklı Çözümler Peşinde* Mart 2010, http://www.osce.org/documents/mik/2010/04/43384_en.pdf. linkinde mevcut.

³² Yerlerinden edilme yerinde git-ve-bildir ziyaretleri yapılır, ziyaret boyunca yerlerinden edilen topluluklar geldikleri yerin koşulları hakkında ve potansiyel geri dönüş yerleri hakkında, ayrıca da sosyo-ekonomik koşullar, güvenlik, hareket özgürlüğü, ayrıca da geri dönüş süreçleri ve destek mekanizmaları hakkında bilgi toplarlar (Bakınız UNMIK/PÖG Sürdürülebilir Geri Dönme üstüne Revize Kılavuzu, Temmuz 2006).

³³ Örneğin, 7 Shtatori/7 Septembar semtinde su temin sistemi ve yol asfaltlama ve Vitomiricë/Vitimirica'da su ve sulama sistemi.

³⁴ Kosovalı Sırlar, Romlar ve Mısırlıların dönme siteleri önceliği 7 Shtatori/7 Septembar semtini ve Treboviq/Trebović, Nakëll/Naklo, Belo Polje/Bellopojë ve Maja e Zezë/Crni Vrh köylerini içerir. Belediye onun 2009 stratejisinin resmi bir incelemesini yapmıştır, geri dönüş ve diğer ilgili belediye organlarıyla ilgili bütün belediye çalışma grubu üyeleri ile konuşmuşlardır. 2010 için strateji taslağı 2009 yılında belirlenen öncelikli alanlarda destek devamını öngörüyor ve ek olarak bir de yerinden olmuş kişiler üzerine veri tabanı kurulacak.

dönüşlerin desteklenmesine odaklandı.³⁵ Bir diğer projede belediye'deki altı etniksel olarak karışık olan okulun restore edilmesini öngördü. Klinë/Klina belediyesinde 2009-daki odaklanma alanları kişisel ve organize geri dönüşlerin desteklenmesini, erişim ve diyalog girişimlerinin hazırlanmasını ve güvenlik seviyesinin geliştirilmesini, kamu hizmetlerine erişimin, mülkle ilgili konularda Kosova Mülk Ajansı ile işbirliği içinde olmasını öngördü.³⁶

Deçan/Deçane ve Gjakovë/Đakovica belediyeleri 2009 yılı için herhangi bir geri dönüş stratejisi benimsemedi. 2008-den beri Deçan/Deçane belediyesi geri dönüş çalışma grubundaki yerinden edilmiş kişilerin temsilcilerinin forumuna atanmasındaki bir başarısız denemeler bir geri dönüş stratejisinin benimsenmesini engelledi. 2009-da planlanan temel aktiviteler geri dönüş ve altyapı projelerinin geliştirilmesini, erişim ve diyalog aktivitelerinin hazırlanmasını, belediye memurları için kapasite yükseltici aktiviteleri ve yerinden edilmiş kişiler için bir altyapı oluşturulmasını ve geri dönenlerin belediye hizmetlerine erişiminin geliştirilmesini içerdi.³⁷ Gjakovë/Đakovica belediyesinde 2009-da ne belediye geri dönüş mevkisi, ne de belediye çalışma grupları oluşturulmuştu³⁸ ve belediye son yıllarda geri dönüşleri desteklemek için çok az istek gösterdi. Son belediye geri dönüş stratejisi 2008-de yazılmıştı. Son olarak Junik belediyesi Ağustos 2008-de pilot belediye biriminden tüm bir belediyeye geçiş yaptığından beri henüz bir geri dönüş stratejisi tasarlamadı.

Prizren bölgesi

Prizren bölgesinde Mamuşa/Mamushë/Mamuşa belediyesi dışında bütün belediyeler 2009-da bir geri dönüş stratejisini benimsedi. Prizren bölgesinde 2010-un Haziran ayına kadar sadece Suharekë/Suva Reka ve Dragash/Dragaş kendi stratejilerini inceledi ve 2010 için yeni politika belgesi geliştirdi.³⁹ Suharekë/Suva Reka-da 2010 stratejisi bir önceki stratejiye kıyasla çok büyük değişimler öngörmezgen, öncelikli olarak güvenlik sorunlarına, hareket özgürlüğüne, genel geri dönüş atmosferine, kamu hizmetlerine erişime, altyapıya ve insani kapasitelerin kullanımına odaklanıyordu. Karışık mahalleler ve köylerle ilgili olan, geri dönenler için evlerin inşa edilmesini, Mohlan/Movljane-de bir ilk okulun inşa edilmesini ve (eskiden) çok-topluluklu olan köylerin yararına bir çok yol çalışmasını da içeren altyapı projelerinin sermaye yatırımlarının bir kısmı belediye gelişim planına eklenmişti. Dragash/Dragaş-ta 2010 stratejisi önceline çok fazla bağımlı değilken, öncelikli olarak belediye yapılarının ve aktörlerinin geri dönüş konularına, özellikle altyapı, sağlık, eğitim

³⁵ Öncelikli dönme siteleri arasında Belo Polje/Bellopojë, Dragolevc i Eprn/Gornji Dragoljevac, Serbobran/Srbobrane'da Rudesh/Rudeš semti, Zallq/Žaç, Kovragë/Kovrage, Grab/Shkozë ve Sinajë/Sinaje. 2009 geri dönüş stratejisi resmi olarak belediye memurları tarafından, üst düzey yetkililerin, yerinden olmuş kişilerin temsilcilerinin ve derneklerinin ve diğer temel paydaşların aktif katılımlarıyla incelenmiştir. 2010 için strateji taslağı 2009 yılındaki projelerin devamını ve / veya sonlandırmasını öngörmektedir.

³⁶ Belediye 2010 yılında 2009 yılında başladığı projeleri bitirmeyi ve belirlenen alanlarda desteğini sürdürmeyi planlıyor.

³⁷ Belediye geri dönüş memuru 2010 yılının geri dönüş stratejisinin ilk taslağını hazırladı ve çalışma grubunun onayına sundu.

³⁸ Kasım 2009 seçilen yeni belediye hükümeti geri dönüşlere daha destekli gözüküyor. Mayıs 2010 tarihinde, belediye geri dönüş memuru postu sonunda dolduruldu. Ancak, belediye hala geri dönüş için çalışma grubunu hazırlamadı.

³⁹ Malishevë/Mališevo'da, 2010 stratejisi (ki bu 2008 ve 2009 stratejileriyle neredeyse aynı) geliştirildi, ama hala çalışma grubu tarafından onaylanmadı.

ve güvenlik alanlarına ve ayrıca sürecin bütününde yerinden edilmiş kişilerin daha aktif olarak içerilmesine daha fazla dahil olmasına odaklanıyordu.⁴⁰

Prizrende 2009 stratejisi geri dönüş sürecinin tanıtımı, dolaşım güvenliği ve özgürlüğü, git-ve-gör ve git-ve-bilgilendir ziyaretlerinin düzenlenmesini ve geri dönenlerin reentegrasyonuna destek ve yardım gibi çok genel öncelik alanları belirledi.⁴¹ Rahovec/Orahovac-da 2009-daki temel odaklanma alanları Zoqishtë/Zocište köyüne geri dönüş projesinin başlamasını, yeni geri dönüş bölgelerinin belirlenmesini ve çoğunluk olmayan geri dönenlerin aşamalı entegrasyon sürecini içeriyordu.⁴² Malishevë/Mališevo-da 2009 stratejisindeki geri dönüşle alakalı aktiviteler yerlerinden edilen kişiler ve Kabul eden çoğunluk topluluğu arasında inter-etnik diyalogların başlatılmasına, Kijevë/Kijevo git-ve-gör ziyaretlerinin düzenlenmesine ve olası yardımlar için yatırımcıların belirlenmesine odaklanıyordu.⁴³ Mamuşa/Mamushë/Mamuşa belediyesi Ağustos 2008-de pilot belediye biriminden tüm bir belediyeye geçiş yaptığından beri henüz bir geri dönüş stratejisi tasarlamadı.

Prishtinë/Priştina bölgesi

Prishtinë/Priştina bölgesinde, yedi belediyeden dörtü 2009-da bir geri dönüş stratejisi benimsedi.⁴⁴ Beş belediye, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljan, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priştina ve Shtime/Štimlje 2010-da yeni bir strateji geliştirdi. Fushë Kosovë/Kosovo Polje-de 2010 belediye stratejisi değişik yatırımcılar tarafından başlatılan geri dönüşlere desteğin devam etmesini ve ayrıca yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp'ların örnek olarak Miradi e Eperme/Gornje Dobrevo köyüne toplu geri dönüşlerini içeriyor. Lipjan/Lipljan 2010 belediye geri dönüş stratejisi Lipjan/Lipljan şehrine ve belediyedeki Hallaq I Vogël/Mali Alaş, Magurë/Magura, Vershevc/Vrsevce ve Vrelle/Vrelo gibi değişik köylere bireysel ve toplu geri dönüşlere ve ayrıca genel altyapı sitelerinde altyapı gelişimlerine odaklanıyordu. Podujevë/Podujevo-da 2010 stratejisi Kosovalı Rom ve Aşkali geri dönenlere reentegrasyon desteği, inter-etnik diyalog aktivitelerinin organize edilmesini toplulukların, özellikle eğitim ve altyapı konusundaki ihtiyaçlarının belirlenmesini öngörüyor. Prishtinë/Priştina belediyesi öncelik alanları olarak yerel seviye mekanizmalarının daha fazla katılımını, yerinden edilmiş kişiler dernekler koordinasyonunun geliştirilmesini topluluklar arası güvenlik ve hoşgörüyü tanıttıcı diyalog ve kamu bilinci aktivitelerinin düzenlenmesini⁴⁵ ve ayrıca bireysel geri dönüşlere desteği belirledi. Shtime/Štimlje stratejisi belediye bütçesinin bir payını bireysel geri dönüşlere, diyalog aktivitelerinin geliştirilmesine, sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesine ve ekonomik gelişim, iş ve barınım alanlarını da içeren geri dönüş şartlarının geliştirilmesine ayırmayı öngörüyor.

⁴⁰ Kosova hükümeti ve belediye tarafından 2009 yılında beş yol yapım projesi, su tankları ve bir spor stadyumu sağlandı, ve çeşitli küçük ölçekli yardım projeleri uluslararası ortak kuruluşlar tarafından sağlandı.

⁴¹ 2009 dönüş stratejisinin kayda incelemesi yapılmış ve herhangi bir 2010 taslak stratejisi hala yok.

⁴² Rahovec/Orahovac belediyesinde, ki bu hala 2010 geri dönüşler için bir çalışma grubu organize etmedi, 2010 yılının taslak çalışmasına hala başlanmadı.

⁴³ Ancak, yukarıdaki faaliyetler hiçbiri bugüne kadar yapılmamıştır. Belediye 2010 yılı stratejisinin ilk taslağını bitirmiştir. Taslak belediye meclisi tarafından kabul edildi, ama çalışma grubu tarafından onaylanmadı. Taslak stratejisi, 2008 ve 2009 stratejileri temelde bir kopyası, benzer konulara odaklanır ve bir dizi proje önerileri içerir, mesela olası donör finansmanı için su ve elektrik ağlarının Kijevë/Kijevo köyünde yeniden yapılması gibi.

⁴⁴ Örneğin Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljan, Obiliq/Obilić, ve Podujevë/Podujevo.

⁴⁵ Mesela Nëntë Jugović/Devet Jugovic, Lëbanë/Lebane, Bërmicë e Epërme/Gornja Brnjica, ve Prishtinë/Priştina şehrinin spesifik yerlerinde.

Shtime/Štimlje stratejisi bireysel dönüşlere, ayrıca kentsel alanlara, diyalog faaliyetlerinin organizasyonuna, sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesine ve dönüş koşullarının iyileştirilmesine, ekonomik kalkınmaya, istihdama ve konut alanlarına belediye desteği sağlanmasını öngörüyor.

Obiliq/Obilić belediyesi belediye yönetiminden yardım eksikliği yüzünden hala bir 2010 stratejisi geliştirmedir. 2009 geri dönüş stratejisi Sharagan/Saragan mahallesi (Obiliq/Obilić şehri), Plementin/Plementina, Milloshevë/Miloševo, Obiliq/Obilić şehri ve Babin Most/Babimoc-a geri dönüş aktivitelerine odaklanıyordu. Temel bağımlılık alanları sivil kayıt, geri dönenlere tıbbi ve sosyal yardım, mülklerin yasadışı işgali, Kosova Mülkiyet Ajansı ile işbirliği diğer belediye birimlerinin geri dönüş sürecinde içerilmesi ve kazanç getiren projeler için müsait belirlenmesini içeriyor. Son olarak Glogoc/Glogovac belediyesi iddiaya göre 99 çatışmasından önce belediye yaşayan çoğunluk-olmayan toplulukların düşük sayısından ve yerinden edilmiş kişilerin düşük sayısından dolayı hiçbir zaman bir belediye geri dönüş stratejisi yazmadı.

Sadece çok az istisna ile belediyeler kendi belediye geri dönüş stratejilerinde belirledikleri odaklanma alanlarında önerdikleri aktivitelerin uygulanması için belirli bütçekaynaklarını tahsis etmişler. Bunun yerine yerel kurumlar geri dönüşle ilgili aktiviteleri uygulamak için genellikle merkez seviye veya uluslar arası organizasyonların temin ettiği fonlara dayanıyorlar. Bu birçok konuda yerlerinden edilen kişiler ve geri dönenlere yardım etmek için önerilen proje ve aktivitelerin efektif olarak uygulanmasını engelledi. Genel olarak belediyeler belediye geri dönüş stratejilerini belediye gelişim planlamasına dahil etmek için veya stratejilerin bütçesel belirlemeler yapmak için hiçbir adım atmadılar. Genelde belediye geri dönüş stratejileri belirsiz kalıyor, yetersiz şekilde gerçekleştiriliyor veya belirlenen ihtiyaçlar ve endişelere uygun olarak güncellenmemiş oluyorlar.

3.2 Yerlerinden edilen insanlar ve geri dönenlerle ilgili belediyelerin yardım aktiviteleri

Belediye geri dönüş stratejileri eğer benimsenirlerse sadece kısmi olarak uygulanıyorlar. Birçok örnekte planlanan ve gerçekleştirilen aktiviteler arasında hatırı sayılır bir fark var ve önerilen bütçeler hem yerel hem de merkezi seviyedeki kaynakları aşılıyor. Buna ek olarak bazı belediyeler kalıcı geri dönüş projelerini desteklemek için hatırı sayılır çabalar gösterdiler. Başlıca merkez seviye ve uluslar arası yatırımcılar tarafından finanse edilen, yerinden edilmiş kişilere ve geri dönenlere yardım etme ve kazanç sağlayıcı proje ve diğer temel geri dönüş yardımları (örneğin yiyecek ve yiyecek olmayan ürünler) ve ayrıca kamu hizmetlerinin onların reentegrasyonunu desteklemeye hazır olduğunu temin eden birkaç aktivite başarılı oldu. Buna ek olarak birçok belediyedeki hakimler yerlerinden edilmiş kişilere, onların köken yerlerindeki durumla ve eldeki geri dönüş yardımı ile ilgili bilgi verme erişim ziyaretlerinde aktif olarak yer aldı.⁴⁶

Mitrovicë/Mitrovica bölgesi

Mitrovicë/Mitrovica belediyesi genel olarak Roma mahallesine ve son olarak ta belediyenin kuzey kısmındaki toplama kamplarında yaşayan yerinden edilmiş kişilerin yeniden

⁴⁶ Tanıtım ziyaretleri, git-ve-gör ve git-ve-bildir ziyaretleri de bunlara dahil, temel olarak UNHCR ve Danimarka Mülteci Konseyi tarafından ABD Hükümeti Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu ile işbirliğiyle hazırlanmıştır.

yerlendirilmesine destekçi olmuştur.⁴⁷ Ama bu desteğin çoğu uluslar arası toplumun yaptığı baskıdan kaynaklanıyor. Geçtiğimiz yıl boyunca Avrupa Komisyonu ve USAID tarafından finanse edilen ve Merhamet Kolordu tarafından uygulanan ve kuzey Mitrovica/Mitrovicë-daki Osterode ve Česmin Lug toplama kamplarını kapatmayı ve Rom Mahallesiindeki çoğu sakini sıra evlere yollamayı hedefleyen Avrupa Birliği Mitrovicë/Mitrovica Rom, Aşkale ve Mısırlı Yardım Girişimi (AB-MRYG) ve RAE Ekonomik, Sosyal, Geçiş dönemi, Avukatlık ve Yerleşim/Reentegrasyon Programı (RESTART) devam etti.⁴⁸ Mayıs 2009-da belediye sıra evlerin devam etmekte olan konumlandırma programlarının altında inşa edilmesini detaylandıran bir belgeyi onayladı. Ama belediye meclisi hala belediye arsasını AB-MRYG ve RESTART programlarının kazananlarına resmen ayırma kararını henüz sunmadı. Topluluklar belediye başkan yardımcısı ve belediyenin geri dönüşler memuru programların uygulanmasında içerilen değişik mülk sahiplerinin aktivitelerini koordine etmek için kurulan Yerel Yönetim Komitesini organize eder ve yönetir.

Belirtilmesi gereken temel zorluklar arasında toplulukların proje uygulaması ve karar-vermenin tüm etaplarında etkili olarak yer alması ve ayrıca kurşun zehirlenmesi geçiren kamp sakinlerine uygun sağlık hizmetinin verilmesini de içeren kamu hizmetlerine, eğitime, iş imkanlarına ve kazanç sağlama fırsatlarına uygun erişimin sağlanmasında yer alıyor.

Buna ek olarak belediye kurumları Mitrovicë/Mitrovica şehri ve Staritërg/Stari Trg ve Tunel i Parë/Prvi Tunel köylerine bir çok git-ve-gör ziyaretinde yer aldı. Nihayet 2009-un ilk baharında Kosova Arnavutlarının kuzey Mitrovica/Mitrovicë-daki Brdjani/Kroi i Vitakut-a geri dönmesi umudu güneydeki Svinjarë/Svinjare-ye göz ardı edilen geri dönüşlere biraz ilgi topladı.⁴⁹ Haziran 2009da Mitrovicë/Mitrovica belediyesi yerlerinden edilmiş kişilerin 2006da yeniden yapılandırılan, ama o zamandan beri barınılmamış kalan kendi mülklerini ziyaret etme imkanını vermek için Zvečan/Zveçan belediyesindeki Mali Zvečan/Zveçani Vogël köyüyle güney Mitrovicë/Mitrovica-daki Svinjarë/Svinjare arasında geçici olarak bir günlük otobüs hattını finanse etti.

Vushtrri/Vuçitrn ve Skenderaj/Srbica belediyelerinde 2009 ve 2010-da yerlerinden edilmiş kişileri hedefleyen sadece birkaç girişim uygulanmıştı. Örneğin Topluluklar ve Geri Dönüm Bakanlığı tarafından finanse edilen bir geri dönüş projesi Dalak/Doljak ve Shitaricë/Stitarica köylerinde Vushtrri/Vuçitrn belediyesiyle ortaklaşa olarak uygulandı. Proje 13ü Kosovalı Sırp ailesinin evi, 2si Kosovalı Arnavut gönüllü durumu olan 15 evin yeniden yapılandırılmasını ve ayrıca kanalizasyon sisteminin düzeltilmesini ve belediye tarafından bir su pompasının kurulmasını içeriyordu.2009da belediye Kosovalı Sırpların belediyedeki değişik köylere geri dönüşü için belediye hizmetlerine erişimi kolaylaştırdı ve 2009 ve 2010da belediyenin değişik yerlerindeki yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp ve

⁴⁷ Sırbistan, Karadağ ve kurşun-kontamine Osterode, Česmin Lug, ve Leposavić/Leposaviq kampları boyunca yerlerinden edilen toplam 124 aile Roma Mahalla'ya UNMIK ve Mitrovicë/Mitrovica belediyesi tarafından başlatılan düzenlenen ve 2007 ve 2009 yılları arasında Danimarka Mülteci Konseyi ve Norveç Kilisesi Yardımı tarafından yürütülen programlar çerçevesinde geri döndüler.

⁴⁸ RESTART projesinin temel amacı 50 Osterode ve Česmin Lug kurşun-kirlenmiş kamplarından yerlerinden edilmiş Rom ve Aşkale ailelerinin güvenli ve daha iyi yaşam koşullarına sahip olması. Konut dışında, proje sosyal ve sağlık hizmetlerine erişimi, eğitimi, işbulabilmeyi ve güvenli yaşamayı amaçlıyor. AB-MRSI girişimi ek 90 Osterode ve Česmin Lug kamplarından 90 Rom ve Aşkale aileyi Roma Mahalla'ya yeniden yerleşmelerini kolaylaştırmayı ve onların ekonomik çıdan verimli, güvenli ve sağlıklı yeniden bütünleşmelerini hedefliyor.

⁴⁹ Brdjani/Kroi i Vitakut'un yeniden yapılanması başladığında, Kosovalı Sırp temsilcileri kuzeye herhangi dönüşün güneye karşılıklı cevaplandırılmasına ısrar ettiler.

Aşkalileri hedef alan, Pantinë/Pantina ve Samadrexhë/Samodreža-yı da içeren git-ve-gör ziyaretlerinde yer aldı.⁵⁰ Skenderaj/Srbicada Runik/Rudnik köy için önerilen geri dönüş projesinin uygulanması maddi kaynak eksikliği yüzünden hala beklemede. 2009da belediye memurlarıRunik/Rudnik yerlerinden edilmiş kişiler için git-ve-bilgilendir ziyaretlerinde yer aldı.

Kuzey belediyeleri Zvečan/Zvečan, Zubin Potok and Leposavić/Leposaviq-deki yerlerinden edilmiş kişileri desteklemek için belediye kurumları ve uluslar arası organizasyonlardan çok az ve sırasız yardım geliyor. Zubin Potokta BMYMK yerlerinden edilen Hırvat Sırp ve Kosovalı Sırlara destek vermek için bütçe araştırmaları yapıyor. Bir emlak yenileme projesi Zupce/Zupç ve Jagnjenica/Jagnjenicë köylerindeyirmi evin yapılandırılmasını ön görüyordu. Bir diğer proje yerel iş aktivitelerinin tarım ürünleri için bir ferahlandırma sisteminin yapılmasını ön görüyordu. Zvečan/Zvečan ve Leposavić/Leposaviq-te,⁵¹ belediye kurumları veya uluslar arası organizasyonlar tarafından hiçbir kayda değer yardım sunulmadı.⁵²

Gjilan/Gnjilane bölgesi

Gjilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac ve Novo Brdo/Novobërdë belediyeleri Kosovalı Sırp, Rom ve Aşkali yerlerinden edilmiş kişilerin değişik köylere ve kent mahallelerine geri dönüşlere genel olarak destekçi olmuşlardı. Örneğin Kosovaya Geri dönüş ve Reentegrasyon I (KGDRI)⁵³ projesi içerisinde Gornje Kusce/Kufcë e Epërme, Pasjane/Pasjan ve Parteš/Partesh köylerinde Kosovalı Sırp aileleri için Gjilan/Gnjilane⁵⁴ belediyesiyle işbirliği içinde 15 ev yeniden inşa edildi. Buna ek olarak belediye Gllama/Glama mahallesinde belediye arsası altı Rom yerinden edilmiş aileye ayırırken,⁵⁵ BMYMK Topluluklar ve Geri Dönüm bakanlığı evlerin yapımını finansal olarak destekledi. Diğer bir altı aile ise belediye, BMYMK ve Geri Dönüm ve Topluluklar Bakanlığı tarafından Geri Dönüm ve Topluluklar Bakanlığı ve BMYMK tarafından ortaklaşa olarak finanse edilen 2010 geri dönüş yardımı için onaylandı. Belediye

⁵⁰ Mesela, yedi geri dönen Kosovalı Sırp evleri Grace/Gracë ve Priluzje/Prelluzhë köylerinde Topluluklar ve İade Bakanlığının belediye ile birlikte sağladığı UNDP tarafından yönetilen SPARK projesi çerçevesinde yeniden yapılandılar.

⁵¹ Haziran 1999'dan beri Leposavić/Leposaviq belediyesi bütün Kosova'dan geri dönen insanları kabul etmeye başladı ve şimdi yaklaşık 2,500 kişiye misafirlik ediyor. Yerlerinden edilen Kosovalı Sırların çoğu özel konaklamalarda akrabalarıyla kalıyorlar, veya Leposavić/Leposaviq şehrinde toplu konutlarda ve Lešak/Leshak ve Sočanica/Sočanice yerleşim yerlerinde.

⁵² UNHCR ve bu belediyelerin belediye geri dönüş memurlarının aracılığıyla Topluluklar ve İade Bakanlığı tarafından bazı Kosovalı arnavutların geri dönmek için yardım istekleri başvuruları kabul edildi ve onaylandı.

⁵³ Kosova'ya Dönüş ve Yeniden Bütünleşme I (RRKI) Avrupa Komisyonu ve Toplulukları ve İade Bakanlığı tarafından UNDP işbirliğiyle hazırlanan bir projedir, hem merkezi hem de yerel düzeyde hükümet ve hükümet dışı aktörlerin katılımının artırılması yoluyla mülteciler ve yerlerinden edilen insanların sürdürülebilir dönüşünü desteklenmesi hedefleniyor. Nu proje 21 aylık bir süreç boyunca 4 belediyede uygulanıyor: Istog/Istok, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Pejë/Peć, ve Gjilan/Gnjilane.

⁵⁴ RRKI Projesinin devam eden ikinci fazı kendi yerlerine entegrasyonu tercih eden Zhegër / Žegra köyünden gelen Kosovalı Sırp aileleri hedefliyor. Belediye meclisi, altı Kosovalı Sırp aileler için konut inşası için Donja Budriğa / Budrigë e Poshtme köyünde belediye arsa tahsisini onayladı, ve Donja Budriğa / Budrigë e Poshtme ve Pasjane / Pasjan köylerinde belediyeye arazi için basvuran diğer iki kişi hala onay bekliyor. Three houses for displaced families from Zhegër/Žegra'dan yerlerinden edilen aileler için üç ev zaten faydalananlara ait Gornje Kusce/Kufcë e Epërme, Parteš/Partesh, ve Pasjane/Pasjan yerlerinde inşa edilecek.

⁵⁵ Gjilan/Gnjilane şehrinde Qener qeshme/Çener çesma semtinde kamu malı olan mülkiyetlerde yaşayan ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'ne göçeden aileler.

memurları Gjilan/Gnjilane şehrinde ve belediyedeki birçok köyde,⁵⁶ ve ayrıca bölgedeki değişik konumlara birkaç git-ve-gör ve git-ve-bilgilendir ziyaretinde bulundu. Ferizaj/Uroševac-ta BMGP tarafından yönetilen SPARK projesinin⁵⁷ açılışma çerçevesi altında Softaj/Softović köyünde Nisan 2010a kadar Kosovalı Sırp aileler için 9 ev yapılmıştı, ama bu ailelerin bireyleri bu varlıkları Kabul etmelerine rağmen onların asıl geri dönüşü hala beklemede. Belediye daha önce, kabul eden Kosovalı Arnavut topluluğunun isteği doğrultusunda geri dönüş sitesine çıkan yolları onarmayı üstlenmişti ve Martta yeniden yapılandırma süreci tamamlandı. Kosovaya Geri dönüş ve Reentegrasyon II (KGDRİI)⁵⁸ projesi birkaç yerinden edilmiş Aşkali ve Kosovalı Sırp aileye (yeniden) yapılandırma ve reentegrasyon yardımı vermeyi hedefliyor.⁵⁹ Sadece emlak projesi için yer ayırma süreci yavaş devam ediyor. Belediye memurları aktif olarak Ferizaj/Uroševac şehri ve belediyedeki değişik köyler⁶⁰ dahil ve ayrıca birkaç yere git-ve-bilgilendir ve git-ve-gör ziyaretlerinde bulundu. Novo Brdo/Novobërdë belediyesinde geri dönüşle ilgili aktiviteler öncelikli olarak Topluluklar ve Geri Dönüm bakanlığı tarafından finanse edilen Klobukar/Kilobukar köyüne organize geri dönüşler projesinin uygulanmasına odaklanıyor. Temmuz 2009da 22 Kosovalı Sırp Aile köydeki yeniden imar edilmiş evlerine geri döndüler. Belediye kurumları ve özellikle yeni kurulmuş topluluklar ve geri dönüş departmanı memurları, geri dönenlere destek vermede sivil kayıt prosedürleri ve ayrıca diğer geri dönüş projesi ile ilgili konularda aktif olarak yer alıyorlar.⁶¹

Viti/Vitina ve Kamenicë/Kamenica belediyelerinde 2009 ve 2010da sadece birkaç geri dönüşle ilgili girişim uygulandı. Kabul eden Kosovalı Arnavut toplulukla BMYMK arasındaki bir aylık bir diyalogdan sonra, Viti/Vitina belediye meclisi belediye arsasının Geri Dönüm ve Topluluklar Bakanlığı ve BMYMK tarafından Radivojc/Radivojce köyünde iki Rom geri dönen aile için ev yapımına izin verdi.⁶² Belediye memurları güney Sırbistanda yaşayan Kosovalı Sırp'ları ve eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonyasında

⁵⁶ Mesela Gjilan/Gnjilane şehrindeki Përlepnicë/Prilepnica ve Zhegër/Žegra köylerine, ve Abdullah Presheva/Abdula Preševo semtine.

⁵⁷ Azınlık Geri Dönümleri için Kosova'ya Sürdürülebilir Yardım Ortaklıkları (SPARK) hem bireysel hem de grup olarak geri dönmeler için çok sektörlü yardım teslim etmek için entegre bir şemsiye mekanizması sağlamak için 2005 yılında geliştirilmiştir. Erken 2010 yılında kapanan proje, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından Kosova kurumları, özellikle Topluluklar ve İade Bakanlığı, belediyeler ve yerel STK'lar ile yakın işbirliği içinde yürütülmüştür.

⁵⁸ Kosova'ya Dönüş ve Yeniden Bütünleşme II (KGDRİI) projesi Avrupa Komisyonu ve Topluluklar ve İade Bakanlığı tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Danimarka Mülteci Konseyi tarafından uygulanan bir girişim. Proje 24 aylık uygulama süresi boyunca mülteciler ve yerlerinden edilen insanların sürdürülebilir dönüşünü desteklemeyi amaçlamaktadır. Dört belediyede uygulanıyor: Klinë/Klina, Ferizaj/Uroševac, Obiliq/Obilić, ve Rahovec/Orahovac.

⁵⁹ Şu anda Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde yaşayan dört aşkali ailesi ve Leskovac, Niš, Kragujevac, ve Kraljevo'da yaşayan dokuz Kosovalı sırp ailesi projenin faydalanıcı listesine dahil edilmişlerdir. Yedi Kosovalı Sırp ailesi değişik sebeplerden dolayı dönmemeye karar verdiler ve Danimarka Mülteci Konseyi, bir uygulayıcı kuruluş olarak, şu anda yerinden edilmiş Kosovalı sırp'lar arasında diğer yararlanıcıları seçme sürecinde.

⁶⁰ Örneğin, Talinoci Muhaxherëve/Muhadžer Talinovac, Bablak/Babljak, Softaj/Softović, Nakodim/Nekodin, Balaj/Stojković, Sazli/Sazlija, Neredime/Nerodimlje, Gërlicë/Grlica, ve Doganaj/Doganović.

⁶¹ Belediye Topluluklar ve İade Bakanlığı'ndan içme suyu eksikliği, bazı mülklerde elektrik sıkıntısı, gelir getirici faaliyetlerin başlatılmasında gecikmeler, ve yararlanıcılar için kullanım güvenliğini sağlamak için ek destek istemişti.

⁶² Proje ertelenmişti çünkü köyün temsilcileri önceden politika ve maliye komitesi başkanına bir mektup göndermiş ve bu iki ailenin 1999 ihtilafı sırasında terk edilmiş evleri yağmalamalarda yer aldıklarını iddia etmişlerdi.

yaşayan Rom yaerinden edilmiş kişileri hedefleyen birkaç git-ve-gör ziyaretinde bulundu.⁶³ Kamenicë/Kamenica-da, yerlerinden edilmiş birçok Rom ailesinin kendi yerlerine geri dönme veya yeni bir yerde konumlanma isteklerini belirtmelerine rağmen, belediye onların geri dönüş ve reentegrasyonlarını sağlamak için hiçbir adım atmadı. 2009da, belediye kurumları Rahovicë/Oraovica köyündeki yerlerinden edilen on Kosovalı Sırp kişi için bir git-ve-gör ziyaretinde bulundu ve bir devam ziyareti de 2010 Temmuzunun sonunda yer aldı. Belediyenin geri dönüş çalışma grubu şimdi onların geri dönüşünü sağlayacak bir konsept kağıdını gözden geçiriyor. Štrpce/Shtërpçë, Kaçanik/Kaçanik, and Hani i Elezit/Đeneral Janković 2009 ve 2010da geri dönüşle ilgili hiçbir kayda değer aktivite olmadı. Štrpce/Shtërpçëdaki aktiviteler Brezovica/Brezovicë kolektif merkezinde yaşayan yerlerinden edilmiş kişiler için çözüm bulmaya odaklanmıştı. Haziran 2010da belediye kolektif merkezlerde ve yaşayan kişiler ve diğer sosyal olarak savunmasız bireyler için üç apartman binasının yapılması için belediye arsasını verdi. Girişim Kosova hükümeti tarafından finanse edildi. Yerlerinden edilmiş Romların arada sırada Kaçanik/Kaçanik-e geri dönme isteklerini belirtmelerine rağmen, belediye onların geri dönüşünü desteklemek için herhangi bir somut adımda bulunmadı. Benzer şekilde Kosovalı Sırp ve Romların geri dönüşü Hani i Elezit/Đeneral Janković belediyesinin gündeminin başlarında yer almadı.

Pejë/Peć bölgesi

Pejë/Peć, Istog/Istok ve Kline/Klina belediyeleri genel olarak Kosovalı Sırp, Rom, Aşkali ve Mısırlı toplulukların geri dönüşüne destekçi oldular. Örneğin KGDRI projesinin çalışma çerçevesine göre yerlerinden edilen Kosovalı Sırp ailelerinden birkaçı Pejë/Peć belediyesindeki yerlerine geri dönmelerine yardım edildi.⁶⁴ Buna ek olarak belediye 27 Kosovalı Mısırlı ailenin Pejë/Peć şehrine, Ljesane/Leshan, Vitimirica/Vitimiricë ve Vragovac/Vragoc ve ayrıca 5 Rom ailenin Pejë/Peć şehrine geri dönmelerini destekledi. Topluluklar başkan vekilinin de dahil olduğu belediye memurları aktif olarak Pejë/Peć şehrinde ve çevre köylerdeki⁶⁵ Kosovalı Sırp, Rom ve Mısırlı ailelere git-ve-gör ziyaretlerinde ve ayrıca Podgorica ve Berane, Karadağa git-ve-bilgilendir ziyaretlerinde bulundular. Istog/Istok belediyesi KGDRI çalışma çerçevesiyle yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp Gurakoc/Đurakovac, Osojane/Osojan, Cërkolez/Crkolez ve diğer köylere geri dönüşünü destekledi. Buna ek olarak, belediye 20 Kosovalı Sırp ailenin 2009da Sinajë/Sinaje köyüne geri dönmelerini desteklemek için Topluluklar ve Geri Dönüm Bakanlığı ile sürekli iş birliği içerisindeydi. Ayrıca Rudesh/Rudeš-ten 16 Kosovalı Mısırlı aile ve iki Rom aile aynı proje içerisinde 2009da Serbobran/Srbobran köyüne yerleştirildi. Yeni yer bulma alternatifini belediye tarafından verilmişti.⁶⁶ 2010da belediye Sırp ailelerinin belediye içindeki ani geri dönüşlerini Zallq/Žac, Dragoljevac/Dragolevc ve Muževine/ Muzhevinë⁶⁷ gibi değişik yerlere geri dönüşünü desteklemek için Topluluklar ve

⁶³ Örneğin, Tërpezë/Trpeza, Pozharan/Požaranje, ve Radivojc/Radivojce köylerine.

⁶⁴ Örneğin, Vitimiricë/Vitimirica, Llazoviq/Lazović'in resmi olmayan yerleşimi, Belo Polje/Bellopojë, Pejë/Peć şehri, ve ayrıca Nakëll/Naklo ve Maja e Zezë/Crni Vrh köyleri.

⁶⁵ Örneğin, Zahaq/Zahac, Vitimiricë/Vitimirica, Ozdrim/Ozrim, Bllagajë/Blagaje, Berzhnik/Brežanik, Bllagajë/Blagaje, Turjakë/Turjak ve Trebovq/Trebovic köyleri ve ayrıca 7 Shtatori/7 Septembar yerleşimi, Kristali yerleşimi ve Pejë/Peć şehri.

⁶⁶ Geri dönenler için evlere su ve elektrik sağlanması ve tekrarlanan sel problemlerine çözüm bulunması ve ayrıca da geri dönenler için dokümantasyon, eğitim ve gelir getirici fırsatlara erişimi ve kullanım hakkı güvenliğini sağlamak için daha fazla yardım gerekli.

⁶⁷ Zallq/Žac köyünde, Mart 2010 yılında 20 ila 30 arası Kosovalı sırp kendiliğinden aile başlarına döndüler ve henüz BMMYK tarafından verilen çadırlarda yaşıyorlar. Mayıs 2010 sonu, belediye geri dönüş memuruna göre, belediyeye Zallq/Žac'a dönmek için 120'den fazla yardım isteği yapıldı. Topluluklar ve

Geri Dönüm Bakanlığı ve diğer mülk sahipleri ile iş birliği içinde olmaya devam etti. Son olarak Danimarka Danışma Konseyi ve BMYMK belediye memurları ile iş birliği içinde Serbobran/Srbobran ve birçok Kosovalı Sırp geri dönüş sitesine ve ayrıca Karadağ'daki yerlerinden edilme yerlerine 13 git-ve-gör ve 3 git-ve-bilgilendir ziyaretinde bulundu.⁶⁸

Klinë/Klina-da 17 Kosovalı Sırp aile belediye ile ortaklaşa olarak uygulanan KGDRİI projesinin çalışma çerçevesi içerisinde geri dönerken, birçok diğer aile geri dönüş yardımı için onay aldı.⁶⁹ Buna ek olarak belediye yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp'ların Pogragje/Pograde, Rudice/Rudice and Pjetric/Potrc ve ayrıca Berkovë/Berkovo köylerine geri dönmelerini destekledi. Ani geri dönüş yapan Aşkali ailelerinin birkaçı BMYMK tarafından insani yardım paketi aldı, ama belediyeden hala reentegrasyon desteği almadılar. Belediye memurları Klinë/Klina şehrine ve birçok köye ve ayrıca bölgedeki birçok yerinden edilme yerine 13 git-ve-gör ve 4 git-ve-bilgilendir ziyaretinde bulundu.⁷⁰

Deçan/Deçane ve Gjakovë/Đakovica-da yerinden edilmiş kişilerin geri dönmesi için sadece birkaç aktivite gerçekleştirildi. Deçan/Deçane-deki belediye memurları geri dönmesi muhtemel Kosovalı Sırp'lara git-ve-gör ziyaretlerinde bulundu ve 2009'da belediye geri dönüş görevlisi Kosovalı Sırp ve Kosovalı Karadağlıların sorunlarını konuşmak için Karadağ'a bir git-ve-bilgilendir ziyareti düzenledi. 71 Yerlerinden edilmiş Kosovalı Rom, Aşkali ve Mısırlı ailelerin geri dönmesi için hiçbir kayda değer harekette bulunulmadı. 2009 ve 2010 boyunca UNDP'nin yönettiği SPARK projesi altı Mısırlı ailenin Brekoc/Brekovac mahallesine ve Dujakë/Dujak köyüne geri dönmelerini desteklemek için uygulamaya sokuldu. Ayrıca belediye Topluluklar ve Geri Dönüm Bakanlığı ve BMYMK ile iş birliği içinde 8 Rom, Aşkali ve Mısırlı ailenin geri dönmelerine destek oldu. Belediye memurları şu anda Karadağ'da olan Mısırlı ve Rom topluluklarına 3 git-ve-gör ziyaretinde bulundu. Belediye ayrıca şu anda Karadağ'da Mısırlı ve Rom toplulukları için git-ve-bilgilendir ziyaretinde de bulundu. Yerinden edilmiş 15 Kosovalı Sırp'ın ziyaret edilmesi son beş ay boyunca sözde ilgili mülk sahiplerinin katılımcılar listesi için anlaşamamalarından dolayı ertelendi.

Prizren bölgesi

Prizren belediyesi 2009 ve 2010'da geri dönüşlere yardım etmede aktif olarak yer aldı. Temel aktiviteler arasında Sërbica e Poshtme/Donja Srbica köyüne bir geri dönüş projesinde var, ki bunun için belediye uluslar arası mülk sahipleri ve Kabul eden toplulukla birçok buluşma düzenledi ve yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp'ların köyüne bir git-ve-gör ve git-ve-bilgilendir ziyareti düzenledi.⁷² Buna ek olarak Prizren şehrindeki Topluluklar ve Geri dönüş bakanlığı tarafından hazırlanan ve finanse edilen Sırp evlerinin restore edilmesi

İade Bakanlığı tarafından finanse edilen Zallq/Žac ve Dragoljevac/Dragolevc'ta Kosovalı sırp'lar için ve alıcı topluluklar için 35 yeni evin yapımı Temmuz 2010 yılında başladı.

⁶⁸ Yerinden edilmiş kişiler Muzhevinë/Muževina, Grab/Shkoza, Dubravë/Dubrava, Belicë/Belica, Banjë/Banja, Polan/Polane, ve Serbobran/Srbobran köylerini ziyaret ettiler.

⁶⁹ Geri dönüş yerleri arasında Dollc/Dolac, Grebnik/Grebnik köyleri ve Klinë/Klina şehri de var.

⁷⁰ Git-ve-gör ziyaretleri Klinë/Klina şehrinde ve Dollcë/Dolac, Drsnik/Dresnik, Pogragjë/Pograde, Drenoc/Drenovac, Budisalc/Budisavci, ve Dollc/Dolac köylerinde gerçekleşti. Git-ve-bildir ziyaretlerine Kraljevo, Kragujevac, ve Čačak da dahildiler.

⁷¹ Sonuç olarak, 2010 yılında Karadağ'a yerleşen Kosovalı sırp'lar tarafından 13 yeni istek belediyeye iletilmiştir.

⁷² Belediye köyün su sisteminin onarımı için 90.000 € ayırdı, Topluluklar ve İade Bakanlığı ise yerinden edilmiş Kosovalı sırp'lar için 13 ev yapımı için ve alıcı topluluklardan yararlanıcılar için dört ev yapımı için yaklaşık 340.000 € yatırım yaptı

hazırlıkları yolda. Belediye memurları birçok git-ve-gör ziyaretinde bulundu.⁷³ Prizren belediyesi ayrıca Kosovanın içindeki yerlerinden edilmiş kişilere ulaşım için yeni bir adanma gösteriyor. Örneğin Ekim 2009da belediye geri dönüş görevlisi 99 çatışmasından bu yana ilk kez Štrpce/Shtërpçë belediyesindeki (yaklaşık 200den) 25 yerinden edilmiş Kosovalı Sırba ziyarette bulundu.

Suharekë/Suva Reka ve Rahovec/Orahovacgenelde geri dönüşlere destekçi oldular ve süreçlere sahip çıktılar. Örneğin 99 çatışmasından bu yana ilk git ve bilgilendir ziyareti Haziran 2010da gerçekleştirildi. Suharekë/Suva Reka belediyesi geri dönüş görevlisi BMYMK-nden lojistik destekle Topluluklar ve Geri Dönüm temsilcileri ile Belgrada 2 günlük bir ziyarette bulundu ve Mushutishtë/Muşutište, Reçan/Recane, Leshan/Lešane ve Mohlan/Movljane köylerindeki yerlerinden edilen Kosovalı Sırlarla buluşup onlara belediyedeki durum hakkında bilgi verip geri dönmelerine teşvik etti.⁷⁴ Bütün ziyaretlere başkan veya başkan vekili de eşlik etti. Rahovec/Orahovac-ta KGDRİI temel yardım projesi. Mart 2010da belediye geri dönüş sorumlusu Topluluklar ve Geri Dönüm Bakanlığı ve Danimarka Mülteci konseyinden temsilcilerle birlikte 50 dönmesi muhtemel Kosovalı Sırbı ziyaret etti. Ek olarak, 2009 ve 2010 yıllarında, Rahovec/Orahovac şehrine 12 yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp için bir git-ve-gör ziyareti ve Zoçiste/Zoqishtë köyüne 30 yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp için daha geniş bir git-ve-gör ziyareti belediye memurlarının ve belediye başkanı ve diğer üst düzey yetkililerin aktif katılımlarıyla gerçekleşmiştir. Zoçiste/Zoqishtë köyüne yapılan ziyaretten sonra belediye memurları tarafından, Topluluklar ve İade Bakanlığı ve UNHCR temsilcileri ile beraber, Belgrad'a bir git-ve-bildir ziyareti yapılmıştır. Arsa tahsisi için belediye başkanı ve diğer üst düzey belediye görevlileri tarafından birkaç kez söz alınmıştır, fakat bu sözler hala yerine getirilmemiştir.

Dragash/Dragaš belediyesi yerinden edilmiş kişilerin geri dönmelerini teşvik etmeye devam ediyor. ve sürekli potansiyel geri dönecek kişileri geri dönüş hakkında danışma ve rehberlik yardımı sağlıyor. Ancak, belediyenin bütçesi belediye dönüş memurlarına yeterli olmadığından, dönmeye ilgili faaliyetler söz konusu olduğunda proaktif bir rol oynayamıyor.⁷⁵ 2009 yılında belediye dönüş memurları, belediye topluluk memuru ve üst düzey yetkililerle beraber, UNHCR'nin organize ettiği Belgrad'taki yerinden edilmiş Gorani'ye git-ve-bildir ziyaretinde bulundular. Son olarak, Malishevë/Mališevo ve Mamuša/Mamushë/Mamuša'da, yerinden olmuş kişiler için bir yardım projesi son zamanlarda gerçekleştirilmemiştir. Malishevë/Mališevo'daki son aktiviteler 2002 ve 2003 yıllarında yapılmıştır, bu yıllarda Alman KFOR ve Kosova Polisi belediyede yerlerinden edilen Kosovalı Sırlara ziyaret organize etmişti. Mamuša/Mamushë/Mamuša belediyesi Ağustos 2008 yılından şimdiye kadar bir pilot belediye biriminden tam teşekküllü bir belediye haline dönüşünden beri dönme ile ilgili faaliyetlerde bulunmadı.

Prishtinë/Priştina bölgesi

Prishtinë/Priştina'da, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Obiliq/Obilić, ve Shtime/Štimlje 2009 ve 2010 yıllarında yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırların, Romların ve Aşkalilerin dönüşünü desteklemeyi hedefleyen çeşitli girişimler uygulanmıştır. Prishtinë/Priştina'da,

⁷³ Örneğin, Prizren kentine, bir Vrbicane/Vërbicanë'ya, ve bir de Lubizhdë/Ljubizda'ya.

⁷⁴ Örneğin, Mushtishtë/Muşutište, Mohlanë/Movljane, ve Reçan/Reçane köylerine.

⁷⁵ Mali katkılarının yokluğunda, belediye geri dönme sürecinin tam sahipliğini alamadı. Belediye geri dönüş memurlarının kaygılarına rağmen, son yıllarda geri dönüş ile ilgili faaliyetler için özel bir bütçe tahsis edilmemiştir. Topluluklar ve İade Bakanlığı belediye ve BMMYK ile işbirliği içinde dönüş yardımı için birkaç aileyle onayladı.

ana döndürme girişimi Kosova’da ve bölge içinde yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp aileleri hedefliyor, şu anda Laplje Selo/Llapjeselle köyünde Topluluklar ve İade Bakanlığı’nın ve belediyenin işbirliğiyle yürütülüyor. 2010 yılında, 33 daire yararlanıcılar projesine teslim edildi, bunların içinde 19 Kosova’nın dışına gönderilen aile ve 14 Kosova’nın diğer bölgelerine gönderilen aile.⁷⁶ Ek 88 yerinden edilmiş aile için apartman inşaatı devam etmektedir. Ek olarak, Divanjoll semtindeki, Besi/Besinje ve Vranjevc/Vranievac’daki bazı Rom ve Aşkali aileleri, belediye ile işbirliği içinde Topluluklar ve İade Bakanlığı ve BMMYK tarafından sağlanan konut imar yardımından yararlandı. Belediye yetkilileri 2009 ve 2010 yıllarında BMMYK ve Danimarka Mülteci Konseyi tarafından düzenlenen çeşitli sosyal yardım ve bilgilendirme faaliyetlerine katılmışlardır.⁷⁷ Fushë Kosovë/Kosovo Polje’de, belediye kurumları RRKI projesi çerçevesinde yapılan faaliyetleri desteklenmektedir. 23 yerlerinden edilmiş aile, bunların arasında 14 Aşkali, 2 Rom, altı Kosovalı Sırp ve bir Kosovalı Karadağlı, 2009 yılında konut yeniden yapılanma yardımı ve gelir getirici önlemlerden faydalandılar.⁷⁸ Belediye döner ve belediye toplum görevlileri bölgede farklı konumlarda çeşitli git-ve-bildir ziyaretlerine katıldı.

Obiliq/Obilić belediyesinde, belediye yetkilileri RRKII projesi çerçevesinde faydalanıcıları seçme sürecinde yer aldılar ve belediyeye dönmeye ilgili olan yerlerinden edilmiş kişilerin tanınması için ön-dönüş toplantıları ve sosyal faaliyetlere imkan verdiler.⁷⁹ Ek olarak, belediye çok sayıda Rom ve Mısırlının Plemetin/Plemetina ve Obiliq i Vjeter/Stari Obilić köylerine dönmelerini destekledi, ve onlar UNDP tarafından yönetilen SPARK proje kapsamında konut yardımından yararlandı. Belediye geri dönüş ve topluluk memurları ve topluluklar için belediye başkan yardımcısı yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp, Rom ve Aşkalileri içeren birkaç git-ve-gör ziyaretinde yer aldılar, ve ayrıca da bölgedeki değişik yerlere de git-ve-bildir ziyaretlerinde bulundular.⁸⁰ Shtime/Štimlje’de, 2009 ve 2010 yılları boyunca, 21 üyeden oluşan sekiz Aşkali ailesi, gönüllü olarak aslen geldikleri Shtime/Štimlje kentine geri döndüler. Hepsi UNDP tarafından yönetilen SPARK projesi kapsamında konut ve gelir yardımı aldılar, ve ayrıca da UNHCR’dan insani yardım aldılar(yiyecek ve yiyecek olmayan eşyalar). Belediye kurumları, belediye başkan yardımcısı, dönüş ve topluluk memuru da dahil olmak üzere, yerlerinden edilmiş Kosovalı Sırp için Mužičane/Muzeqinë köyüne ve Aşkali aileleri için Shtime/Štimlje şehrine Danimarka Mülteci Konseyi tarafından düzenlenen iki git-ve-gör ziyaretinde bulundular.

Lipjan/Lipljan, Podujevë/Podujevo, ve Glllogoc/Glogovac belediyelerinde, 2009 ve 2010 yılları boyunca çok az (ki eğer varsa) geri dönme faaliyetleri gerçekleştirildi. Lipjan/Lipljan’da, 2009 ve 2010 yıllarında belediye birkaç yerinden edilmiş Rom ve Aşkali

⁷⁶ Toplam 60 aileye (24 Kosova’nın dışına götürülen, 30 Kosova’nın içinde yerlerinden edilen ve 6 sosyal durum) konut ve sosyo-ekonomik yardım öngören proje için sorumluluklar o zamandan beri yeni kurulan Gračanica/Gračanicë belediyesine teslim edilmiştir.

⁷⁷ Örneğin, belediye geri dönüş memurları “Konik I and II” toplu merkezinde iki git-ve-bildir ziyaretlerinde yer aldılar ve Berane (Montenegro)’ya bir ziyarette bulundular, ayrıca çok sayıda Kosovalı Rom, Aşkali ve Mısırlı’nın yerlerinden olduğu sırp kentleri Novi Sad ve Zrenjanin’a bir git-ve-bildir ziyaretinde bulundular.

⁷⁸ Belediyedeki geri dönüş alanları kentteki Kosovalı Rom, Aşkali ve Mısırlıların yaşadığı 02, 07, 028, 029 semtlerinde ve Nakaradë/Nakarade köyünde.

⁷⁹ Genel olarak, 22 aile, bunların arasında 12 Kosovalı Sırp, altı Kosovalı Rom ve dört Kosovalı Aşkali, proje kapsamında konutlarının yeniden yapılanmasından ve sosyo-ekonomik yardımdan yararlanacaklar.

⁸⁰ Örneğin, sırp kentleri Kruševac, Niš, Kraljevo, Beograd, Novi Sad, Subotica, Požarevac, Vrnjačka Banja, Mataruška Banja, Obrenovac, Kragujevac and Svilajnac, ayrıca da Podgorica ve Berane (Montenegro), ve Skopje (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti).

ailesinin geri dönüşünü destekledi. Podujevë/Podujevo ve Glllogoc/Glogovac belediyelerinde, yerlerinden olmuş kişilere kalıcı bir çözüm elde edilmeleri için hiçbir özel proje uygulanmıştır.

4. BELEDİYELERİN YERLERİNDEN EDİLEN İNSANLAR VE GERİ DÖNENLERİN İHTİYAÇLARINA CEVAP VERMEKTE KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR

Her ne kadar bazı belediyelerin yerinden edilmiş veya geri dönen kişilere yardım etmek için önemli çabaları olmuş olsa da, merkezi düzeyde ve çeşitli uluslararası bağışçılar tarafından finanse edilen projeler çerçevesi dahilinde, yerinden olmuş kişilerin geri dönüşü ve yeniden bütünleşmesi Kosova genelinde belediyelere büyük sorunlara neden olmaya devam ediyor. Yerel seviyede yerinden edilmiş ve geri dönen kişiler için hazırlanmış politikaların, stratejilerin ve projelerin etkili şekilde uygulanması sırasında önümüze çıkan sayısız engel var. Onlar geri dönüşü desteklemek için yerel kurumların bölümünde siyasi irade eksikliğini, belediye seviyesinde finansal kaynak eksikliğini, ve belediye kurumları tarafından politika üretme, projelendirme ve projenin uygulanması için sınırlı kapasite olmasını içeriyor. Ek olarak, belediye düzeyinde ve merkezi ve yerel düzeylerde ilgili paydaşlar arasında yeterli koordinasyonun olmaması ve bazı belediyelerde kurumsal ve koordinasyon mekanizmalarının kötü işleyişi, yerel kurumların yerinden edilmiş ve geri dönen kişilere daha etkili destek sağlamasını engelleyen zorlukları temsil eder.

Siyasi irade veya geri dönüşe bağlılık eksikliği

Bazı belediyelerin geri dönüşlere gösterdikleri sınırlı siyasi irade veya taahhüt, yerinden edilmiş ve geri dönen kişilere yardım etmeyi amaçlayan politikaların, stratejilerin ve projelerin etkin bir şekilde hazırlanması ve uygulanması için başlıca engellerden biridir. Belediye geri dönüş stratejilerinin geliştirilmesi, üst düzey yetkililer tarafından tahrik olmalıdır, bunlara belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı ve yönetim birimlerinin müdürleri de dahil, süreç için öncü bir rol üstlenmeleri ve doğrudan sorumluluk almaları varsayılarak. Ancak, bu durumların çoğunda, süreç belediye öncülüğünün az katkısı veya desteği ile belediye geri dönüş ve topluluk memurları tarafından yönetiliyor. Geçmişte, bu geri dönüş stratejilerinin kabul edilmesinde önemli gecikmelere ve stratejilerin bütçeye etkisini dikkate alan belediye kalkınma planları içine geri dönüş stratejilerinin girememesine yol açmıştır.

Belediye geri dönüş stratejilerinin kabul edildiği yerlerde, planlanan faaliyetlerin veya projelerin zamanında uygulanması genellikle aktif olarak geri dönüş faaliyetleri ile ilgilenmek isteyen ve yerinden edilmiş kişilere ve geri dönenlere yardım amacıyla belediye geri dönüş ve topluluk görevlilerine gerekli idari, mali, ve lojistik destek sağlamak isteyen belediye yönetimi tarafından engellenir. Ek olarak, siyasi irade eksikliği genellikle planlanan dönüş girişimleri için arsa tahsisi konusu üzerinde en çok kendini gösterir. Her ne kadar belediye topluluk ve geri dönüş memurları çoğu belediyelerde düzenli olarak sosyal yardım aktivitelerine katılsalar da, bunlara git-ve-gör ve git-ve-bildir ziyaretleri de dahil, bu ziyaretlerde üst düzey yetkililerin katılımı ya da aktif katılımı genellikle eksiktir. Benzer şekilde, belediye düzeyinde geri dönüş organlarında ve görev güçlerinde üst düzey yetkililerinin katılımı da sık sık zayıftır, ve zaman zaman bu organların düzgün bir şekilde görevlerini yürütebilmelerini önler, döner sürecine dahil paydaşlar arasında koordinasyonun kolaylaştırılması da buna dahil. Çoğu kez yerinden edilmiş veya geri dönen kişilere yardım etme sorumluluğu tamamıyla belediye topluluk ofisleri ve/veya belediye geri dönüş

memurlarına bırakılır. Her ne kadar bu kişilikler sürdürülebilir geri dönüşler için çalışmaya adanmışlarsa da, belediye yönetimi tarafından ilgi ve destek eksikliği genellikle zararlı bir etkiye sahiptir.

Mali kaynak eksikliği

Dönüşe ve yeniden bütünleşmeye ilişkin mevcut hükümet politikalarının ve projelerinin etkin bir şekilde uygulanması çoğu zaman belediye düzeyinde yerinden olmuş kişiler ve geri dönenlere yeterli yardımı sağlayacak finansal kaynakların eksikliği yüzünden engellenir. Belediye geri dönüş stratejileri, onaylanması halinde, genellikle bunları uygulamak için yeterli parayla eşlik edilmez. Çoğu kez, önerilen faaliyetler veya projeler ile ilgili spesifik kaynak gereksinimleri tam olarak tanımlanmış değildir. Belediyelerin, önerilen faaliyetler veya projeler için kendi bütçelerini mi yoksa diğer finansman kaynakları mı kullanmayı planladıkları belli değildir. Bu birçok durumda belediye döner stratejilerinin, bunların uygulanması için tahsis edilmiş uygun bir bütçesi olmayan, iyi niyetli listeler olduğu anlamına gelir. Her ne kadar belediyeler yerinden edilmiş ve geri dönen kişilere onların yeniden bütünleşmelerine yardım etmek için gereken finansal yardımı yapmaya mecbur olsa da, gerçekte, onlar çoğunlukla yerinden olmuş kişilere veya geri dönenlere yardım etmeyi amaçlayan önerilen belediye faaliyetleri veya projelerin uygulanması için merkezi düzeyde mevcut olan fondan yararlanıyorlar.

Çoğu belediyelerde geri dönüşü ve yeniden bütünleşme aktivitelerine destek vermek için veya yerinden olmuş kişilerin ve geri dönenlerin de dahil olmak üzere toplulukların haklarını koruma ve tanıtım ile yetkilendirilmiş belediye organlarının etkin işleyişini sağlamak için ayrılmış bir bütçe yok. Çok az istisna dışında, belediye topluluk ve geri dönüş memurlarının, yerinden olmuş ve geri dönen kişileri desteklemek olan günlük sorumluluklarını yerine getirebilmelerine olanak tanınması için, yeterli mali destek sağlanmıyor. Örneğin, çoğunun bilgisayar, telefon veya araçlar gibi temel operasyonel donanımları eksiktir. Bir araca erişimleri olmadan, belediye topluluk ve geri dönüş memurları çok ihtiyaç duyulan sosyal yardım faaliyetlerini yürütemezler. Daha da fazlası, çoğu kez yardım taleplerine yönelik ya da dönüş yerlerinde meydana gelen ek faaliyetleri tamamlamaya yönelik bir fon sıkıntısı var. Yeterli bütçe desteği eksikliği, yerinden olmuş kişiler ve geri dönenlerin ihtiyaçlarına cevap vermekten sorumlu olan belediye görevlilerinin genellikle etkin bir biçimde bunu yapamamaları anlamına geliyor.

Politika oluşturma, proje planlama ve proje uygulanması için kapasite eksikliği

Belediye kurumlarının idari ve teknik kapasite eksikliği yerinden edilmiş kişilere ve geri dönenlere yardım etmeyi amaçlayan projelerin ve politikaların geliştirilmesi ve etkin bir şekilde uygulanması için zorluklar çıkarıyor. Kosova'daki belediye toplulukları ve geri dönüş memurları Topluluklar ve İade Bakanlığı ve çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından sayısız eğitim görmüşlerdir ve kendi rolleri ve sorumlulukları hakkında gayet bilgilidirler. Ancak, ilgili memurların, belediye başkanları, belediye başkan yardımcıları ve bölüm müdürleri de dahil olmak üzere, yerinden edilme ve geri dönme konularıyla ilgili idari ve teknik kapasiteleri düşük kalıyor. Birçok kez, memurlar yerlerinden edilmiş veya geri dönen kişilerin ihtiyaçları hakkında ve kapsamlı döner stratejileri, politikaları ve projeleri geri dönme alanında tüm ilgili aktörleri içeren katılımcı bir süreç ile hazırlayıp uygulama kapasiteleri hakkında bilgisizdirler. Sonuç olarak, stratejilerin ve yardımcı projelerin kaliteleri genelde düşüktür. Ancak, onlara geri dönmeleri ve yeniden bütünleşmeleri için yapılması gereken yardım hakkında yoğun destek gören belediyelerde - örneğin iki RRK projeleri ile - kapasiteleri sürekli gelişmektedir. Her ne kadar bu projeler şimdilik sadece

sekiz Kosova belediyesine yardım yapsa da, gelecekte benzer projelerin başlatılması bekleniyor.

Belediye düzeyinde ve merkezi ve yerel düzeyler arasında koordinasyon eksikliği

Geri dönme sürecine dahil olan paydaşlar arasında koordinasyon ve işbirliği eksikliği, defalarca etkili planlama ve geri dönüş ve yeniden bütünleşme hakkındaki stratejilerin, politikaların ve projelerin belediye görevlileri tarafından uygulanmasında en önemli zorluklardan biri olarak değinilmiştir. Birçok kez, belediye döner stratejileri farklı bölümlerden belediye yetkililerin, yerel düzeyde katılım mekanizmalarının, sivil toplum temsilcilerinin ve uluslararası örgütlerin, ayrıca da yerlerinden edilmiş kişilerin ve onların derneklerinin yer aldığı katılımcı bir yaklaşımla geliştirilmekten ziyade öncelikle belediye döner ve topluluk görevlileri tarafından yazılıyor. Geri dönüşler için çalışan belediye çalışma gruplarının olduğu yerlerde, bu beden ve çoğunlukta olmayan toplulukların sorunlarından sorumlu diğerleri arasında işbirliği sık sık eksiktir.⁸¹ Üst düzey belediye görevlileri, alıcı topluluk ve yerlerinden edilmiş kişilerin temsilcileri genelde çalışma grubu toplantılarına ve belediye stratejilerini geliştirmek ve proje faaliyetlerinin koordine etmek için kurulan görev güçlerine aktif olarak katılmazlar. Politikaların ve projelerin geliştirilmesi ve uygulanması sırasında belediye paydaşları arasında ve ayrıca da belediye, alıcı topluluk ve potansiyel geri dönecek kişiler arasında koordinasyon ve işbirliğinin olmaması, yerinden edilmiş kişilerin ve geri dönenlerin ihtiyaçlarına yeterince cevap veremebildiğini zorlaştırıyor.

Bu tür sorunlar merkezi seviye, başlıca Topluluklar ve İade Bakanlığı, ve belediye seviyesi arasındaki bilgi akışının zayıflığıyla daha da büyüyebilirler. Geçmişte, belediyeler defalarca merkezi seviyeden gelen belediye geri dönüş stratejilerinin geliştirme süreci hakkındaki bilgi ve rehberlik eksikliği hakkında şikayet etmişlerdir. Benzer şekilde, belediyeler genellikle merkezi seviyeden yönetilen sürmekte olan program ve projeler hakkında bilgisizdirler ve bazı zamanlarda geri dönüş ve topluluk istikrar projelerini hayata geçirmek için merkezi seviyeden sağlanan fonları kullanabilmek için başvuru işlemleri hakkında da bilgisizdirler. Topluluklar ve İade Bakanlığı erken 2009 yılından bu yana bu soruna bütün belediyelerden gelen belediye toplulukları ve geri dönüş memurlarıyla düzenli tanıtım ve bilgi paylaşımı toplantıları düzenleyerek yaklaşmıştır, bunlara iletişim ve koordinasyonu arttırmak için farklı bölgelerden gelen belediye yetkilileri ile teknik ve aylık toplantılar da dahil.

Belediye koordinasyon mekanizmalarının yeterli katılımının ve işlevinin olmaması

İlgili belediye aktörlerinin katılım eksikliği, buna üst düzey belediye görevlileri, topluluk temsilcileri ve yerinden edilmiş kişiler ve onların dönüş için belediye koordinasyon mekanizmalarındaki dernekleri de dahil, yerel düzeyde strateji ve projelerin geliştirilmesi ve etkin bir şekilde uygulanması için önemli bir zorluk temsil eder. Çoğu zaman, belediye geri dönüş stratejilerinin geliştirilmesi sürecinin önemli ölçüde gecikmesi veya engellenmesi yerinden edilmiş kişilerin yeterince temsil edilmemesinden veya düzenli olarak belediye çalışma gruplarının getiri üzerinde veya dönme faaliyetlerinin ilerlemesini izlemek üzere kurulmuş belirli görev güçlerinin toplantılarına katılmamasından kaynaklanır. Benzer şekilde, üst düzey yetkililer genellikle bu forumlarda yeterince temsil

⁸¹ Toplulukların haklarının ve çıkarlarının koruması ve promosyonu için yerel düzeyde mekanizmalar arasında: topluluklar komitesi, topluluklar için belediye meclis başkan yardımcısı, topluluklar için belediye başkan yardımcısı, belediye topluluk güvenlik konseyi, belediye topluluklar memuru, ve belediye geri dönüş memuru.

edilmezler. Geri dönüş ya da görev güçleri üzerinde çalışan belediye çalışma grupları genellikle düzensiz olarak toplanır veya hiç toplanmazlar. Belediyelerdeki diğer sosyal katılım mekanizmaları nadiren geri dönme faaliyetlerinin çoğunlukta olmayan topluluklara yönelik diğer önlemler ile uyumlu olup olmadığı hakkında birbirlerine danışır. Daha da fazlası, belediyenin belediye döner memuru işini kimseye adamadığı sayısız durumlar var, ve iş sahibi birden fazla işin fonksiyonlarını yerine getirir ve bu nedenle çok yoğun olur veya iş sahibi yeterince kendi rolüne bağlı değildir. Bu taahhüt veya ilgi eksikliği sadece yerinden edilmiş ve geri dönen kişilere verilen sosyal yardım ve bakımı etkilemekle kalmayıp, bazı belediyelerde üretilen ve yetersizce hazırlanan döner politika ve stratejilerinde de kendini gösterir.

Genel olarak, geri dönüş ve yeniden bütünleşme süreci Kosova belediyeleri için önemli bir sorun teşkil etmeye devam ediyor. Sosyo-ekonomik durum ve kazançlı istihdam olanaklarının eksikliği çoğu geri dönen kişi için, bilhassa Kosovalı sırp, romalı, aşkali ve Mısırlı toplulukları için ciddi bir endişe teşkil eder. Ayrıca, baskılayıcı diğer sorunlar mülke sınırlı erişim, engellenmiş veya gecikmiş mülk iadesi davası ve mülkün -özel, ticari ve tarımsal araziler de dahil olmak üzere- yasadışı işgali. Bu engeller belediyelere, Kosova Mülkiyet Ajansı'na, ve mahkemelere, ki bu son ikisi mülkiyet iddiaları üzerine karar vermekle sorumludurlar, ve ayrıca da polise, ki bu da yasadışı işgalciler çıkartmaktan sorumludur, ciddi bir zorluk sunuyor. Bazı topluluklar için, mesela romalı, aşkali ve mısırlılar gibi, mülkiyet eksikliği onların dönüşü için ciddi bir engeldir. Bu endişelerini belirtme amacıyla, belediyeler bu topluluklara geri dönüş projeleri için belediyeden arsa tahsis etmeye isteklilik göstermelidirler. Ayrıca, onlar yerinden olmuş kişilere ve geri dönenlere temel belediye hizmetlerininin, yani sağlık, sosyal yardım ve eğitime erişim gibi, sunulmasını sağlamalıdır.

5. ÇIKARIMLAR

Kosova'nın belediyeleri başarılı geri dönüş ve yeniden bütünleşme politikaları hazırlamaya ve yerel yeniden bütünleşmeyi ve geri dönüş ve topluluk istikrarı için elverişli koşullar yaratan kalkınma girişimlerini uygulamaya zorludurlar. Ancak, belediyenin ne kadar aktif olarak geri dönüş ve yeniden bütünleşme ile alındığı ve sürecin sahipliğini ne kadar üstlendiği, belediyeden belediyeye büyük ölçüde farklılık gösteriyor. Belediyelerin yaklaşık yarısının yerinden edilmiş ve geri dönen kişilerin ihtiyaçlarını dile getirmek için özel stratejiler geliştirmişmiş olmasına rağmen, planlanan eylem ve faaliyetleri uygulama çalışmaları başlıca yeterli siyasi taahhüdü tarafından desteklenen ve Topluluklar ve İade Bakanlığı, BMMYK, UNDP ve diğer uluslararası aktörler ile işbirliği içinde sürekli müdahaleler yapılan belediyelerde etkili olmuştur. Bu tür desteğin gelmediği veya daha az önemli olduğu belediyelerde, yerinden olmuş kişiler için kalıcı çözümler elde etme çabaları zayıflamaya devam ediyor.

Yerinden olan ve geri dönen insanlar için yapılan politikaların, stratejilerin ve projelerin uygulanması süresince belediyelerin yüzleştiği temel zorluklar ve engeller arasında bütçe kısıtlamaları, belediye yönetimi tarafından siyasi irade ya da taahhüt eksikliği, ilgili belediye memurları arasında kapasite eksikliği, ve hem merkezi hem de yerel düzeyde ilgili paydaşlar arasında koordinasyon ve bilgi paylaşımı sorunları. Ayrıca, mülke sınırlı erişim, engellenmiş veya gecikmiş mülk iadesi davaları, kamu servislerine sınırlı erişim, ekonomik fırsatların eksikliği ve yerlerinden edilmiş kişilerin arasında genel bir güvensizlik duygusu,

sürdürülebilir geri dönmelere daha şiddetli şekilde ilgili tüm paydaşlar ile işbirliği içinde ele alınması gerekmekte olan büyük engeller teşvik etmeye devam ediyor.

6. TAVSİYELER

Kosova hükümetine

- Çoğunlukta olmayan toplulukların tanıtımı ve korunması, ve ayrıca geri dönme hakları ile ilgili sosyal yardım, bilgi ve halkı bilinçlendirme faaliyetleri hazırlaması, ve bütün belediyelerde tanıtım stratejilerinin ve faaliyetlerinin gelişmesini ve uygulanmasını desteklemesi;
- Sağlık, eğitim, iş bulma, sosyal bakım, konut ve topluluklar ve geri dönüşle ilgili konuları ele alan bakanlıklar arasında, ve bunların yanı sıra, düzenli toplantılar, bilgi alışverişi ve ortak değerlendirmeler/raporlar aracılığıyla, merkezi ve yerel seviyeler arasında da etkili işbirliği ve koordinasyonun sağlanması;
- Politika geliştirme, geri dönüş stratejileri ve projeleri ile ilgili olan belediyelere anlamlı rehberlik ve danışmanlık sağlanması ve tüm aktörlerin sürece katkıda bulunabilmeleri için merkezi ve yerel yapılar arasında etkili bir iletişim sağlanması;
- Sürdürülebilir geri dönüş ve yeniden bütünleşme, ve ayrıca belediyeler arası sürdürülebilir topluluk gelişimleri ile ilgili bilgi alışverişini ve en iyi uygulamaları kolaylaştırması ve yerel kurumların kapasitelerini geliştirmesi ve sivil toplumun ihtiyaçları ve belirlenen açıkları dile getirmesini desteklemesi;
- Belediye döner memurlarının ve belediye topluluk ofislerinin rollerinin güçlendirilmesi, ve onların görevlerini etkili bir şekilde yerine getirebilmelerini sağlamak için gereken idari ve mali desteğin sağlanması;
- Yerinden edilmiş ve geri dönen kişilere yardım amaçlı mevcut politikaların, stratejilerin ve projelerin etkili bir şekilde uygulanması için belediyelere gereken maddi yardımı sağlaması.

Belediyelere

- Git-ve-gör ve git-ve-bildir ziyaretleri aracılığıyla yerinden edilmiş kişilere etkili bir şekilde ulaşabilmesi, ve belediye, alıcı topluluk ve yerinden edilmiş kişiler/geri dönenler arasında temas, diyalog ve bilgi alışverişini sağlaması;
- Üst düzey belediye görevlilerinin, toplulukların katılım mekanizmalarının, sivil toplumun, alıcı topluluğun ve özellikle de yerinden edilmiş kişilerin/geri dönenlerin ve onların derneklerinin, yerinden edilmiş kişiler ve geri dönenler için hazırlanmış belediye politikalarının, stratejilerinin ve projelerinin bütün yapılm ve uygulama aşamalarında aktif katılımını sağlaması;
- Belediyenin geri dönüşlere ve yeniden bütünleşmeye olan yaklaşımının toplulukların bütünleşmesine ve dengelenmesine ve genel olarak toplulukların gelişmesine karşı genel yaklaşım ile tutarlı olmasını sağlaması;
- Sürdürülebilir geri dönüş ve yeniden bütünleşme, ve ayrıca belediyeler arası sürdürülebilir topluluk gelişimleri ile ilgili bilgi alışverişini ve en iyi uygulamaları teşvik etmesi;
- Yerinden edilmiş kişilerin/geri dönenlerin geri dönüşlerini veya diğer kalıcı çözümleri desteklemek için hazırlanan belediye stratejilerinin ve programlarının uygulanabilmesi için yeterli belediye kaynaklarının tahsis edilmesi;

- Belediye topluluk ofislerinin ve belediye geri dönüş memurlarının rollerini güçlendirmeleri için ve onların günlük görevlerini ve sorumluluklarını etkili şekilde yerine getirebilmelerine olanak tanınması için yeterli mali, idari ve politik desteğin sağlanması;
- Geri dönüş sürecinin sürdürülebilirliğini garantiye almak için, geri dönüş projelerine 99 yıllık belediye arsa tahsisi de dahil olmak üzere, yerinden edilmiş kişilerin güvenli ve ağırbaşlı şekilde geri dönmelerini desteklemesi ve kolaylaştırması;
- Yerel olarak bütünleşmek isteyen yerinden edilmiş kişilere yardım etmek için planlar oluşturması ve onları uygulaması.

Uluslar arası topluluğa

- Geri dönüş ve yeniden bütünleşme girişimlerine finansal katkılarda bulunmaya devam etmesi, ve başbakanlık ve belediye başkanlığı düzeyinde devlet mülkiyetini ve özellikle belediye seviyesinde, geri dönüş faaliyetlerinin uygulanmasında kapasite gelişimini desteklemesi;

Geri dönüş projelerini hazırlarken ve uygularken yerinden edilmiş ve geri dönen kişilerin sosyal ve ekonomik olarak bütünleşmesine öncelik tanınması.

EK I: BELEDIYE GERI DÖNÜM STRATEJILERININ (BGDS) GELİŞTİRİLMESİ VE BENİMSENMESİ

	Belediye	2008 BGDS	2009 BGDS	2010 BGDS
Gjilan/Gnjilane	Ferizaj/Uroševac	✓	✓	-
	Gjilan/Gnjilane	✓	✓	-
	Han i Elezit/Đeneral Janković*	n/a	-	-
	Kaçanik/Kaçanik	-	-	-
	Kamenicë/Kamenica	✓	✓	-
	Novo Brdo/Novobërdë	✓	✓	✓ (08/05/2010)
	Štrpce/Shtërpçë	-	-	-
	Viti/Vitina	✓	✓	-
Mitrovicë/Mitrovica	Leposavić/Leposaviq	-	-	-
	Mitrovicë/Mitrovica	-	-	-
	Skenderaj/Srbica	✓	✓	-
	Vushtrri/Vuçitrn	✓	✓	✓ (04/03/2010)
	Zubin Potok	-	-	-
	Zvečan/Zveçan	-	-	-
Pejë/Peć	Deçan/Deçane	-	-	-
	Gjakovë/Đakovica	✓	-	-
	Istog/Istok	✓	✓	-
	Junik*	n/a	-	-
	Klinë/Klina	✓	✓	-
	Pejë/Peć	✓	✓	-
Prishtinë/Priştina	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	✓	✓	✓ (12/07/2010)
	Glogoc/Glogovac	-	-	-
	Lipjan/Lipljan	✓	✓	✓ (25/05/2010)
	Obiliq/Obilić	✓	✓	-
	Podujevë/Podujevo	✓	✓	✓ (28/04/2010)
	Prishtinë/Priştina	✓	-	✓ (08/07/2010)
	Shtime/Štimlje	✓	-	✓ (24/06/2010)
Prizren	Dragash/Dragaš	✓	✓	✓ (22/04/2010)
	Malishevë/Mališevo	✓	✓	-
	Mamuşa/Mamushë/Mamuşa*	n/a	-	-
	Prizren	✓	✓	-
	Rahovec/Orahovac	-	✓	-
	Suharekë/Suva Reka	✓	✓	✓ (14/05/2010)

* Ağustos 2008-e kadar Pilot Belediye Birimleri (PBB)